

Lunds Universitet
Historiska institutionen
HISP01
Seminarieledare: Johan Östling
Handledare: Ulf Zander
31 maj 2016 10:15–12:00 LUX:A331

Moder Svea fjättrad

En narrativ analys av Sverigedemokraternas politik
med fokus på historiekultur och historiebruk

Julia Håkansson

Abstract

The subject of this thesis is derived from the scientific problem of the encounter between history and politics. The aim is to analyse the Sweden Democrats' use of history which manifests itself in their political rhetoric. Specifically, the importance of their interest in history in their struggle to attain dominance over the interpretation and arrangement of Swedish history as a whole. My primary sources consist of the party's official magazine, election manifestos, and party programs. I approach these sources from a hermeneutic perspective and analyse the structure of their national narrative with the principal aim of understanding the power of attraction the party holds for its members and voters. In the analysis, I show how the Sweden Democrats employ existential, ideological, and political-pedagogical uses of history; how their interpretation of Swedish history is anchored in the works and historical culture of practicing historians during the turn of the twentieth century; how changes in which concepts dominates their narrative over time has led to a shift from emphasis on the grand heroes from the past to references to "Folkhemmet" (Peoples Home), as being the most important symbol of the unicity in Swedish history; how the structure of their narrative creates connections and parallels between past, present and future; and that the Sweden Democrats are conscious of the products within Swedish historical culture which have been, and still are, successfully used to maintain an active historical consciousness. Subsequently, I infer that the conclusion of their narrative is that Sweden is disintegrating into a country divided against itself, due to excessive immigration and the crumbling of the once successful welfare state. The moral of their narrative is that the only way to restore Sweden to glory is to return to the social order which prevailed during the middle of the twentieth century.

Keywords: Sverigedemokraterna, Sweden Democrats, SD-Kuriren, narrative analysis, historical consciousness, historical culture, use of history, hermeneutics, history didactics

Populärvetenskapligt abstract

Syftet med denna uppsats är att analysera hur Sverigedemokraterna använder historia för att förmedla en berättelse om Sveriges historia som ger riktlinjer för nutiden. Frågorna jag ställer handlar om hur deras berättelse är uppbyggd, vilka deras syften är och varför historia är viktigt för deras politik. Jag undersöker också om det finns ändringar i deras berättelse över tid. Jag har analyserat innehållet i deras partitidning SD-Kuriren, valmanifesten samt deras parti- och principprogram för att se vilka historiska personer, händelser och epoker som lyfts fram som särskilt viktiga och vad dessa har för funktioner i deras berättelse om Sveriges historia. Det finns ett behov inom historievetenskapen att ta alla former av historieförmedling på allvar, vilket innebär att en av historikernas uppgifter är att undersöka hur berättelser byggs av och kring historiska fakta och hur historia används för olika syften.

Sverigedemokraterna försöker sudda ut skarvarna mellan dåtid, nutid och framtid för att visa på en kontinuerlig linje i Sveriges historia som inte får brytas. Det ger en historieskrivning av den svenska nationen som beständig i tusen år. Vikingatiden sägs vara starten för den unika svenskhet som senare medvetet odlats och förädlats. Historiska hjältar som Engelbrekt Engelbrektsson och Karl XII, böndernas eviga frihetstörst och den protestantiska kyrkan som en bärare av svenska värderingar och traditioner utgör grunden för vad Sverigedemokraterna anser har drivit Sveriges historia framåt. Förändringar sker i narrativet över tid och de historiska hjältarna hamnar i bakgrunden när folkhemmet används som symbol för resultatet av en unikt svensk politisk utveckling som baseras på solidaritet och nationell gemenskap. När Sverigedemokraterna riktar fokus mot nutiden och framtiden framställs mångkulturalismen som ett hot mot arvet efter folkhemmet. Berättelsens sensmoral är att samhället är på väg mot en katastrofal utveckling där den svenska nationen i värsta fall kan komma att utplånas.

Resultaten som presenteras i denna uppsats är relevanta eftersom de synliggör både hur politiker använder historia och hur berättelser är viktiga för människors behov av att orientera sig i tid och rum. De kan användas för att, förutom att nå en ökad förståelse för Sverigedemokraternas framgång och popularitet, jämföras med andra fall av politiskt bruk av historia. Det teoretiska ramverket kan med fördel användas för vidare forskning inom historieförmedling och människans existentiella behov av att ingå i ett meningssammanhang som är större än den enskilda individen.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Uppsatsens disposition.....	7
Teoretiskt ramverk.....	8
Historiedidaktik.....	8
Dåtid, nutid, framtid – historiemedvetande och minne.....	9
Historiekultur.....	12
Historiekultur och nationalism.....	13
Historiebruk.....	14
En typologi över historiebruk.....	15
Den hermeneutiska tanketraditionen.....	17
Narrativ kompetens och förståelse.....	18
Berättelsens intrig och sensmoral.....	20
Metod och material.....	20
Tidigare forskning.....	24
Sverigedemokraterna.....	27
Ett svenskt historiemedvetande.....	28
Sverigedemokraternas historiesyn.....	29
Erfarenheter från vår historia.....	32
Tusen år av svensk historia.....	33
Svenskarnas plats på jorden.....	35
Att hålla bruten mark öppen.....	37
”Kladda inte ditt kladdiga kladd på historiens hjältar”.....	38
Svearna äger att konung taga så ock att vräka.....	40
I fädens spår för framtida segrar.....	40
”Att förena de bästa elementen”.....	42
Ommöblering i folkhemmet.....	47
Svenskstämman tiger.....	50
Moder Svea fjättrad.....	52
Trygghet och tradition.....	53
Morgondagen tillhör oss.....	54
Avslutande reflexion.....	57
Förslag för vidare forskning.....	61
Käll- och litteraturförteckning.....	65

Inledning

I SVT:s programserie *Nyfiken på partiledaren* intervjuades de svenska riksdagspartiernas partiledare i psykoanalytiska sessioner inför valet 2014.¹ De olika representanterna tilldelades en timme var, för att under bästa sändningstid berätta om hur deras erfarenheter har påverkat dem i förhållande till deras politik. Dagen efter att intervjun med Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson visats fylldes medierna av olika försök att bevisa att det som sagts i intervjun inte stämde.

Åkessons berättelse hade sin startpunkt i en uppväxt präglad av social splittring och polarisering, och handlade om hur skolgården och gården hemma i lägenhetskompleset i Sölvesborg varit arenor för konflikter, orsakade av de kulturkrockar som enligt honom oundvikligen uppkommer när svenska barn möter invandrarbarn. I skolan hade Jimmie och de andra svenska barnen lärt sig vikten av att visa hänsyn. Det var något han hade tyckt att invandrarbarnen inte förmått leva upp till. Från flera håll mötte denna skildring kraftigt motstånd. Gamla klasskamrater, lärare och andra Sölvesborgsbor dementerade bilden av det Åkesson hävdade varit en stad plågad av kulturella motsättningar.

Utgångspunkten för denna uppsats är inte att dementera eller falsifiera Åkessons skildring av sin uppväxt och den bild av Sölvesborg som tecknades i programmet. Med en historiekulturell utgångspunkt är det väsentliga inte att identifiera sanning eller lögn när det kommer till att förstå betydelsen av en berättelses innehåll och vad den förmedlar.

Vad som är intressant i det här sammanhanget är hur urvalsprocessen av vilka aspekter som skulle ingå i berättelsen har sett ut, samt hur de står i relation till Sverigedemokraternas retorik i stort, för att se på vilka sätt en gemensam berättelse skapas och upprätthålls i deras politiska och ideologiska uttalanden. Sverigedemokraterna lyfter fram utvalda historiska epoker, händelser och personer i deras berättelse om Sveriges historia. Önskvärda delar av det kollektiva minnet framhävs medan andra faller i glömska, precis som när Jimmie Åkesson lyfte fram de aspekter ur sin barndom som bäst stämde överens med hans budskap. I en intervju några månader senare blev Åkesson ombedd att redogöra för under vilken tidsepok han ansåg att Sverige varit som bäst. Svaret löd:

Det är ju svårt att säga att allt var bättre förr, så är det naturligtvis inte. Men Sverige var ett mer sammanhållet land under folkhemstiden, låt säga i mitten av 1900-talet. Det råder det ingen tvekan om. Innan splittringen och segregationen. Det som vi ser idag, kopplat till invandringen och kulturell etnisk tillhörighet, är ju ett nytt fenomen som har fört med sig väldigt mycket dåligt.²

¹ *Nyfiken på partiledaren Del 6 Jimmie Åkesson* sändes i Sveriges Television, söndag 23 februari 2014.

² Peter Lindholm, "Partiledarintervjun del 3: Jimmie Åkesson", *Metro Skåne*, onsdag 4 juni 2014, s. 12.

Det huvudsakliga problemet som framkommer här är att retoriken bevisligen uppnår önskad effekt. Sverigedemokraterna har lyckats skapa en samhörighetskänsla och en tydlig skiljelinje mellan ett ”vi” och ett ”de” i en berättelse med uppenbart historiska inslag, i vilken de hävdar att det finns en kulturell samhörighet, baserad på kontinuitet och ansvar. Deras definition av vilka som tillhör svenskarna och vad som ryms inom ramarna för svenskheten appellerar till allt fler väljare.

Den politiska dimensionen av våra liv handlar inte bara om att ta ställning till och fatta beslut i konkreta sakfrågor. För att lyckas med att mobilisera väljare måste hänsyn till känslor och normativa uppfattningar om ett samhälles funktioner inom den politiska målgruppen tas. På den politiska arenan finns inte endast utrymme för debatt i sakfrågor med rationell argumentation och förmedling av olika perspektiv. Det är även en plattform för att kommunicera specifika världsbilder vari olika politiska påståenden kan förankras.

När nya områden politiseras skapar det tomrum som kan fyllas av de som tar chansen och där är de etablerade partierna ofta inte snabba nog att plocka upp väljarnas förväntningar. De populistiska partierna påverkar debatten genom att rikta den mot moraliska frågor om gott och ont. Detta gynnar dessa partier, då de kan utnyttja denna känslomässiga dimension för att visa att de utmanar etablissemangen. En politik som allt mer går åt mittenhållet gör också att de ideologiska frågorna lätt kan kidnappas, till exempel gällande begreppet välfärdsstaten.³ I detta sammanhang är historia ett effektivt verktyg att använda. De som letar i historiens skafferi efter händelser och sammanhang som bekräftar deras världsbild och som lyckas med att effektivt ta det de finner däri i anspråk, har ett kraftfullt vapen i hand.

Idén till den här uppsatsen har sitt ursprung i min ambition att göra en komparativ studie mellan de nordiska länderna om hur hänvisningar till ett gemensamt nordiskt förflutet används i, och parallellt med, nationella narrativ hos nationalistiska partier. Då ämnet nästan omedelbart visade sig vara alldeles för stort för att avhandlas inom det begränsade utrymme som en magisteruppsats har att erbjuda, insåg jag att det krävdes avgränsningar och valde därför att analysera det största radikala populistiska partiet i Sverige, Sverigedemokraterna. Min intention är att genomföra en förberedande undersökning som också kan fungera som en fallstudie i ett större forskningsprojekt, vari jag vill ta reda på om det finns skillnader gällande berättelsernas strukturer och innehåll samt hur de olika partierna brukar historia. Det intressanta är förutom att nå kärnan av de nationella berättelserna även att se hur starkt det gemensamt nordiska betonas i den politiska och ideologiska retoriken, eftersom nationell och regional identitet, samtidigt som de existerar parallellt, även kan förstärka varandra.

³ Anders Hellström, *Vi är de goda: den offentliga debatten om Sverigedemokraterna och deras politik*, Hägersten 2010, s. 19f, 22.

Syfte och frågeställningar

Jag utgår från ett vetenskapligt problem som baseras på de olika utgångspunkter som finns inom historia och politik och hur möten mellan dessa kan studeras. I politik kan historia användas som ett verktyg för att förmedla och legitimera ideologiska ståndpunkter och politiska ställningstaganden. Sverigedemokraterna skiljer sig från andra politiska partier på grund av att deras historieintresse är explicit. Mitt syfte är att undersöka Sverigedemokraternas historiebruk och vikten av deras historieintresse i kampen om dåtid, nutid och framtid. Min avsikt är att genom en hermeneutisk tolkningsmodell försöka förklara och förstå hur Sverigedemokraterna utgår från de olika existentiellt orienterade mänskliga behov som tillgodoses i form av ideologiskt, existentiellt och politisk-pedagogiskt historiebruk. Syftet är däremot inte att, baserat på urvalet av historiska fakta, ge ett omdöme gällande trovärdigheten av Sverigedemokraternas historieförmedling. Jag vill istället, genom historiekulturella argument, nå en förståelse av och göra en ansats till att förklara den särskilda dragningskraft på väljare som partiet utövar. Politik är ett målrationellt spel och partiets stigande antal stöttande väljare bevisar att historia är ett effektivt politiskt verktyg. Mina frågeställningar lyder således:

Hur och med vilka komponenter skapar Sverigedemokraterna sitt nationella narrativ och vilka är deras syften? Vad vill de uppnå med sin historieskrivning och varför är historia viktigt för deras politik? Vilken historia är det som används och varför just dessa urval? Går det att se förändringar i narrativet över tid och vad beror dessa skiftningar i så fall på?

Uppsatsens disposition

Genom att lägga grunden för det analytiska ramverket i historiemedvetandet byggs den teoretiska modellen sedan vidare på historiekultur och historiebruk. De teoretiska begreppen får sin funktion i den metodologiska ansatsen, via hermeneutiken och den narrativa analysen. Därefter redogörs för relevanta forskningsresultat inom fältet för historiekultur, historiebruk och nationella narrativ baserade på bruket av historia i politiska sammanhang i Sverige. Bakgrunden formeras utifrån en teckning av den politiska arena i vilken Sverigedemokraterna ingår och verkar idag, samt en kort översikt över partiets egen historia. Materialet presenteras efter de kriterier det uppfyller för hermeneutisk analys och på vilket sätt en narrativ metod kan tillämpas. Därefter diskuteras resultaten och förs in i en vetenskaplig kontext, varpå jag redogör för hur mina resultat kan verka som en fallstudie i framtida forskning.

Teoretiskt ramverk

Historia genomsyrar allt. Den utgör en komplex väv av kunskap, intryck och föreställningar som ständigt ligger under ytan på vårt medvetande. Enligt historikern Klas-Göran Karlsson är ett samhälles inställning till och uppfattning om historia ett medel för att ställa diagnoser på den nutida politiska situationen och därmed också det historiska utvecklingsförloppet. Historikerns uppgift är att förklara i en ”dubbel tankeoperation” där fokus ligger på historiska aktörers medvetande om sig själva och den värld de lever i, samtidigt som den kritiskt vetenskapliga analysen inte försummas.⁴ Historiemedvetande, historiekultur och historiebruk är begrepp som dominerar mitt teoretiska ramverk.

Historiedidaktik

Historikern Ulf Zander menar att historiedidaktikern befattar sig med frågor om varför historia studeras, vad som anses vara viktigt att framhäva ur det förflutna, hur detta redogörs för, samt vilka som är de tänkta mottagarna.⁵ Karlsson menar att även om den didaktiska dimensionen görs alltmer påtaglig inom historiedisciplinen så finns problem med avsaknaden av tydliga avvägningar inför vad som är relevant och i förlängningen tillämpligt i historisk forskning. Den didaktiska dimensionens närvaro betyder alltså inte per automatik att inriktningen är tydligt definierad.⁶

I de nordiska länderna är historiedidaktiken numera inte endast ett ämne som studeras i anslutning till skolundervisning. Historiemedvetande är ett nyckelbegrepp i förklaringen av det sedan 1990-talet tilltagande intresset för historiedidaktiska frågor.⁷ Inom historiedidaktiken är fokus på enskilda producenter utbytt mot ett bredare perspektiv riktat mot historiemedvetande och historiebruk, enligt Karlsson faktorer ”som involverar de viktigare sociala, etniska, politiska och andra grupperingar som bär upp ett samhälle och som både producerar, distribuerar och konsumerar historia”.⁸

Historiker är inte exklusiva uttolkare och förmedlare av historien och kan omöjligen göra anspråk på att vara det. Historiker måste vara beredda på att på allvar förstå de nya kategorierna av historieförmedling, vilka behov de tillgodoser och genom vilka kanaler de förmedlas. Om historikerna inte klarar av detta är de ansvariga för att deras ställning i samhället urholkas. Detta

4 Klas-Göran Karlsson, *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985–1995*, Stockholm 1999, s. 11, 53.

5 Ulf Zander, *Fornstora dagar, moderna tider. Bruk av debatter om svensk historia från sekelskifte till sekelskifte*, Lund 2001, s. 16.

6 Klas-Göran Karlsson, ”Historiedidaktik: begrepp, teori och analys”, i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.), *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*, Lund 2009, s. 38, 45f.

7 Karlsson 2009, s. 47, 49.

8 Karlsson 1999, s. 26.

beror inte på att forskningen kring historieförmedling är bristfällig, utan snarare på att det är av största vikt att de nyare formerna av förmedling tas med i ekvationen.⁹ Zander lyfter fram att historiografin har rört sig mot en vidgning av perspektiv, men "[d]en vetenskapliga analysen av historieforskning och historieskrivning dominerar dock fortfarande på bekostnad av problemställningar kring hur historia förmedlas".¹⁰

Numera är det få historiker som anser att historiska fakta kan existera efter egna villkor oberoende av andra intressen än de som förekommer inomvetenskapligt. Istället är samtida teoretiska, kulturella och samhälleliga utgångspunkter förutsättningar både i frågeställningar och i tolkningar. Kollektivt minne blev ett ämne för akademien på 1980-talet, men det didaktiska perspektivet var då fortfarande nytt vid de svenska universiteten. Att historia används som medel för att stärka politiska och ideologiska argument är nu ett ämne för studier inom historievetenskapen, det vill säga hur och varför vissa händelser, aktörer, handlingar och processer lyfts fram i bland annat narrativa strukturer och hur dessa laddas med mening. De retoriska och lingvistiska begränsningarna inom vetenskaplig historieskrivning har gjort att de professionella historikerna insett att de inte kan tillgodose alla de behov som människan ger uttryck för genom att söka sig till historien.¹¹

Dåtid, nutid, framtid – historiemedvetande och minne

Historia är starkt kopplat till existentiella mänskliga behov och funderingar. Historiemedvetande finns hos alla individer och kollektiva gemenskaper och ingår i en process av förståelse, tolkning och anpassning. Individens identitet och historiemedvetande baseras inte bara på den enskilda människans utan även på kollektivets och samtidens föreställningar. Dessa utgör grundläggande element i det mentala rum dit människor söker sig för att reflektera över sin identitet och placera det egna jaget i ett meningsfullt sammanhang.

Begreppen tid och tradition väger tungt i uttryck för existentiellt meningsorienterande behov. Aleida Assmann, professor i litteratur och kulturella studier, problematiserar användningen av de båda begreppen.¹² Hon menar att det kollektiva minnet är kittet som binder samman grupper av människor, samtidigt som det individuella minnet inte kan existera utan en grupptillhörighet. Handling och tid blir oupplösligt sammanbundna när en aktör skapar mening genom handling vid

9 Zander 2001, s. 23.

10 Zander 2001, s. 21.

11 Zander 2001, s. 15, 21, 39; Karlsson 2009, s. 51f; Bo Stråth, "Nordic Foundation Myths after 1945. A European Context", i Henrik Stenius, Mirja Österberg & Johan Östling (red.), *Nordic Narratives of the Second World War. National Historiographies Revisited*, Lund 2011, s. 152.

12 Aleida Assmann, *Tid och tradition. Varaktighetens kulturella strategier*, Nora 2004; Peter Jackson & Johan Redin "Förord", i Assmann 2004, s. 10.

en viss tidpunkt, frammanad via en linjär färdväg som i sin tur ger perspektivet en framtidsdimension. Kulturen förädlar ett minne åt individen för att placera denna i en kontext där man som aktör kan vara funktionellt förutsägbar i sina handlingar. Detta minne är baserat på samma grund som förmedlar tid, eller med andra ord: invanda mentala mönster som placerar händelser och orsaker i det förflutna eller i framtiden. Handlingar i form av riter ger en uppfattning om den inneboende kontinuiteten i tiden genom upprepning. Riterna skapar en länk mellan underliggande kollektiva strukturer och individens egna erfarenheter. Vår förståelse av kultur är därmed samma som minne som binder samman och når över generationsgränserna där kommunikation och handlingar möjliggörs över tids- och livsgränserna. Det förflutna får sin auktoritet genom den genealogiska tidsuppfattningen som förmedlar en kontinuerlig tidslinje.¹³

Relationen mellan minne och historiemedvetande är av den natur att det förra fungerar som beröringspunkt mellan den generella uppfattningen om varandets villkor som ryms i historiemedvetandet och de mentala mekanismer som manar till handling. Likheter mellan minnet och historiemedvetandet är, enligt Klas-Göran Karlsson, att de båda tjänar som vägledare i den mentala temporala orienteringen. Minnet skiljer sig från historiemedvetandet då det innehåller väsentligt mindre utrymme för begrundan.¹⁴

Den tyske begreppshistorikern Reinhart Koselleck har utforskat utvecklingen av uppfattningen om historisk tid utifrån begreppen erfarenhetsrum och förväntningshorisont som två historiska kategorier.¹⁵ Vad som skiljer begreppsparet erfarenhet och förväntan från andra kategoriska begrepp är att de varken utesluter varandra eller är varandras motsatser. De kan i detta avseende jämföras med den inbördes relationen mellan kategorierna rum och tid. Ur ett semantiskt perspektiv är de beroende av varandra såtillvida att det ena inte kan existera utan det andra. På så vis är de naturliga länkar mellan dåtid, nutid och framtid. De båda kategorierna relaterar till den kunskap om det förflutna som vi besitter och som påverkar våra förhoppningar och farhågor inför framtiden. Förväntningshorisonten påverkar erfarenhetsrummet i form av sorterande och kategoriserande av historiskt minne och glömska format efter samtidens behov.¹⁶

Varken erfarenhet eller förväntan kan förmedla ”verklig” historia. Deras funktion ligger å ena sidan i att de utgör ramarna för hur möjliga historier kan gestaltas, å andra sidan i att all historia är ett resultat av människans erfarenheter och förväntningar. Som begreppslika kategorier är de, enligt Koselleck, användbara för att finna den historiska tid vars innehåll visar riktning för sociala och politiska aktörer. Mellan kategorierna befinner sig nutiden som utgör själva kopplingen mellan dåtid

13 Assmann 2004, s. 34f, 183, 185f.

14 Klas-Göran Karlsson, *Europeiska möten med historien. Historiekulturella perspektiv på andra världskriget, förintelsen och den kommunistiska terrorn*, Stockholm 2010, s. 66f.

15 Reinhart Koselleck, *Erfarenhet, tid och historia. Om historiska tiders semantik*, Göteborg 2004.

16 Koselleck 2004, s. 167–169.

och framtid vilket ur ett metahistoriskt perspektiv anger historiens, och inte bara människornas, temporalitet. En erfarenhet kan aldrig existera i sin slutgiltiga form utan förändras samtidigt som nya erfarenheter integreras och förväntningar färgar uppfattningen om det förflutna.¹⁷

Det kollektiva minnet sammanbinder människor. Tid och rum, erfarenhet och förväntan, förenas i historiemedvetandet som är beroende av det minne som i kulturen har förädlats åt individen. Historiemedvetande är i sin grundform subjektivt och kan därför aldrig bedömas utifrån kriterier som söker avgöra om dess innehåll är baserat på vad som är sant eller falskt. I akademiska sammanhang ligger intresset i att analysera det i förhållande till kollektivt minne och föreställningar som binder samman grupper av människor. Att analysera politisk retorik är ett sätt att närma sig en förståelse av hur förmedlingen av kollektiva föreställningar och värderingar påverkar individens historiemedvetande och manar till handling. I detta fall handlar det om att rösta på ett särskilt politiskt parti eller att engagera sig politiskt. En sådan ansats att politisera det kollektiva minnet kan också benämnas minnespolitik.¹⁸

I ett samhälle agerar många aktörer och grupper för att övertyga andra om att deras tolkning av det förflutna är den riktiga. Dessa aktörer når störst genomslag i tider av samhällelig förändring. När samtiden känns osäker anser en större del av befolkningen att utvecklingen rör sig i en negativ eller i alla fall oviss riktning, då ett sökande efter samband och förbindelse med andra i tid och rum aktualiseras och ett behov av trygghet blir påtagligt. Vilken historia (eller vilka historier) som är användbara vid en viss tidpunkt är bestämt av behov och funktion. I takt med att samtiden erbjuder nya erfarenheter förändras också vårt sätt att minnas och värdera det som varit. En individ kan känna tillhörighet i olika sammanhang som påverkas av faktorer som kön, familjesituation och klasstillhörighet, vilket är avgörande för vilken sorts historia som efterfrågas. På liknande sätt påverkas Sverige som nation av tillhörighet till Europeiska unionen, nära samarbete med andra nordiska länder samt en uppfattning om ett gemensamt förflutet med andra nationer på geografiska, politiska och kulturella grunder. Dock är det sällan så att individer, i egenskap av att besitta ett historiemedvetande, självständigt och kritiskt analyserar de former av historia som dagligen möter dem.¹⁹

Hur vi tolkar och erfar det förflutna i en samtida kontext är beroende av vad som anses vara viktigt enligt samtidens behov och förväntningar. Utan vårt historiemedvetande, vari våra förväntningar formas efter historiska erfarenheter, kan vi inte orientera oss tidsmässigt. Historien är inte förpassad till att endast existera i det som varit – den är också den grund varpå vi står för att

17 Koselleck 2004, s. 167, 170, 175, 177, 185, 188.

18 Karlsson 2010, s. 73.

19 Karlsson 1999, s. 12f, 20, 38, 41, 45; Karlsson 2009, s. 47f; Zander 2001, s. 14, 16, 32.

göra oss redo att möta det som komma skall.²⁰ Enligt historikern Jörn Rüsen är historiemedvetandet ett mellanled mellan de värderingar vi besitter och vår handlingsorientering. Det är bara genom en förståelse för det förflutna som vi kan förstå situationer i nutiden och hur vi bäst agerar i dessa. Erfarenheter och värderingar förvandlas till en temporal förståelse av tradition och förändring, vilket innebär att historiemedvetandet existerar i symbios med ett moral-etiskt medvetande. Med andra ord: ”Stated succinctly, history is the mirror of past actuality into which the present peers in order to learn something about its future.”²¹

Rüsen menar också att det är genom narrativ som historiemedvetandet uppfyller sin funktion som orienterande, vilket är orsaken till att denna uppsats utgår från en metodologi med utgångspunkt i narrativ kompetens och förståelse. Narrationens villkor baseras i sin tur på de förutsättningar för förståelse av temporala förändringar, handlingsorientering, samt samhällets föreställningar och värderingar, vilka ryms i historiemedvetandet.²²

Historiekultur

Historiekultur kan beskrivas som en kommunikationskedja. Historia förmedlas genom olika kanaler, där undervisning, media och den kommersiella marknaden är några exempel. Historiekulturens natur gör att det i det närmsta går att beskriva en forskning inom historiedidaktik, precis som gällande historiemedvetande, som forskning i historiekulturer. Historiemedvetandets förhållande till historiekulturen är att samhällen i sina dagliga rutiner bär på minnen från tidigare generationers samhällsbärare som ständigt kommuniceras via samhälleliga institutioner och media. Våra erfarenheter bearbetas i historiekulturen när vi förmedlar förväntningar och farhågor inför framtiden.²³

Historikern Ingmarie Danielsson Malmros definierar historiekultur som produktion av historia och historiska produkter, konsumtion av historia, samt hur bruket av dessa fyller olika funktioner. I enklaste möjliga mån kan historiekultur definieras som ”de sammanhang där människor möter historia, i alla dess former”.²⁴ Historiekultur existerar i ett stort antal varianter, konkreta såväl som abstrakta: rituella ceremonier, undervisning och populärkulturella produkter, artefakter och symboler som hänvisar till det förflutna är några exempel, men historiekulturens yttringar är på inga sätt begränsade till dessa kategorier.

20 Karlsson 1999, s. 25, 39; Karlsson 2009, s. 49, 55.

21 Jörn Rüsen, *History: Narration, Interpretation, Orientation*, New York 2005, s. 24.

22 Rüsen 2005, s. 26.

23 Karlsson 2009, s. 25, 38f, 41.

24 Ingmarie Danielsson Malmros, *Det var en gång ett land. Berättelser om svenskhet i historieläroböcker och elevers föreställningsvärldar*, Höör 2012, s. 13. Citat s. 20.

Historiekultur och nationalism

Michael Billig, professor i samhällsvetenskap, har introducerat begreppet banal nationalism genom att kartlägga de ideologiska mönster som reproducerar föreställningar om nationen i västvärlden. Hans huvudsakliga tes är att nationalism inte existerar som ett sällsynt fenomen som endast är närvarande vid specifika tillfällen i samhället, exempelvis under konflikter eller kriser på nationell nivå. Vi konfronteras med reproduktioner av nationen och dess symbolism i våra vardagliga liv. Det är en särskild sorts minne som hålls levande av konstanta påminnelser som förefaller vara så naturliga och ständigt närvarande att vi inte ens reflekterar över dem som en sorts hågkomst, vilket också gör dem lätta att glömma. Det hela utgör en komplicerad process av dialektik mellan hågkomst och glömska. Nationalism är något många skulle hävda att de, instinktivt, vänder sig emot, vilket därmed gör det svårt att inse sitt eget deltagande i reproduktionen av nationalistisk (historie)kultur. Vanligt är att projicera det på dem som explicit bekänner sig till nationalismens ideologi och som uttrycker sin ideologiska övertygelse genom ord eller handling, något som ses som en naturlig motsats till den neutrala objektivitet de flesta människor uppfattar sig som tillhörande. Dock är det, enligt Billig, omöjligt att helt och hållet ställa sig utanför upprätthållandet av den vardagliga nationalism som reproduceras i samhället vi lever i.²⁵

Patrik Hall har i *Den svenskaste historien* kartlagt den svenska nationalismen från 1600-talet fram till sekelskiftet 2000.²⁶ Han lyfter fram den omgestaltade socialdemokratiska folkhemspolitiken som förde med sig en ny form av medborgare, med nya rättigheter och ökad samhällstillhörighet, men också med minskad individualitet. Under efterkrigstiden var denna folkhemstanke, präglad av nyckelorden modernisering och demokrati, stark i den kollektiva nationella identiteten och inlemmades i mentaliteten på ett sådant sätt att den blev ”osynlig”, eller som Hall menar: institutionaliserad. Det är ett epitet som jag anser vara mer passande än banal då det på ett mer konkret sätt beskriver förutsättningarna för det banala i nationalismen som dagligen förmedlas och fortplantas genom bruk av nationella symboler, traditioner och värderingar. Så blir värderingarna om ett ”vi” och ett ”de” normaliserade och implicit underliggande i det kollektiva medvetandet.²⁷

Benedict Anderson, professor i internationella studier och en av de mest inflytelserika teoretikerna inom nationalismforskning, föreslog i sitt standardverk *Den föreställda gemenskapen* en mer antropologiskt inriktad definition av nationalism – som en föreställd politisk gemenskap

25 Michael Billig, *Banal Nationalism*, London 2010, s. 6, 8, 37f, 49.

26 Patrik Hall, *Den svenskaste historien. Nationalism i Sverige under sex sekler*, Stockholm 2000.

27 Hall 2000, s. 9, 277f, 282. Se även Umut Özkirimli, *Theories of Nationalism. A Critical Introduction*, Hampshire 2010, s. 170–176, som lyfter fram den aspekt i Billigs tes om att nationalism inte är något som dyker upp i kristider för att sedan ebba ut, utan ständigt ligger latent i det kollektiva medvetandet.

som är begränsad och suverän.²⁸ Föreställd är den därför att det är bortom rimlighetens gränser att alla medlemmar av en nation skulle kunna träffa eller på något annat sätt känna till varandra. Trots det finns denna gemenskapstanke starkt manifesterad i det kollektiva medvetandet, vilket innebär att den också, i olika grad, är närvarande i det individuella historiemedvetandet.²⁹ Anderson påpekade att det är viktigt att inte karakterisera gemenskaper i egenskap av falska eller autentiska. Deras värde ligger i att analysera hur de föreställs. Tre nyckelbegrepp sammanfattar en nationalistisk, föreställd gemenskap: 1) Nationen är alltid begränsad eftersom det utanför dess gränser finns andra nationer. 2) Den är suverän då den härstammar från en upplysningstanke om den fria nationen. 3) Den utgör en gemenskap då den karakteriseras av ett horisontellt kamratskap, vars förödande krafter kan få folk att döda och dö för den nationella gemenskapen. Samtliga omfattande omstöpningar av medvetandet medför också minnesförluster. Ur denna glömska och dessa särskilda historiska omständigheter formeras berättelser. Den samtida generationen bär ett ansvar att berätta för dem som inte själva kan berätta så att de och deras minnen inte glöms bort. Samma sak gäller för nationer och individer – att vara medveten om att ingå i en kontinuitet medför ett behov av en egen berättelse som befäster den egna identiteten.³⁰

Historiebruk

Friedrich Nietzsche avfattade den för historiebruksforskningen essentiella teorin om hur människan både behärskar och behärskas av historien. Han var av den åsikten att historiska fakta i överflöd kan tynga ner och skada erfarenheter av livet. Nietzsche formulerade den första definitionen av historiebruk utifrån individuella och kollektiva behov i tre varianter: det kritiska, monumentala och antikvariska historiebruket. Utan att explicit klassificera det som historiebruk redogjorde han också för ett vetenskapligt sådant, som med målet att nå objektiv sanning skapar en ohälsosam tvivelsjuka.³¹

Historiebruk innebär att delar av historiekulturen görs verksamma för att fylla en funktion – det vill säga att skapa mening eller uppmåna till handling. Här når vi kärnan i det vetenskapliga problemet i min undersökning: Hur hanteras och brukas historia inom politik? I förlängningen innefattar det också hur detta spörsmål operationaliseras inom historiedidaktisk forskning. Historia är ett effektivt verktyg för att försöka styra riktningen samhället utvecklas i, eller som Klas-Göran Karlsson kallar det: Ett mentalt vapen.³²

28 Benedict Anderson, *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Göteborg 1996.

29 Anderson 1996, s. 20f.

30 Anderson 1996, s. 21f, 192f.

31 Friedrich Nietzsche, *Historiens nytte og unytte for livet*, Oslo 2004.

32 Karlsson 1999, s. 25.

Sedan början av 1990-talet har historiebrukets nytta för att uppbåda politiska och ideologiska handlingar blivit allt mer realiserat. Historisk kunskap har i sig själv ingen mobiliserande kraft. Dess potential som politiskt medel aktiveras först när den brukas. Särskilt effektivt är att göra anspråk på och lyckas erhålla tolkningsföreträde för historien. Genom att infoga egna politiska ställningstaganden och aktioner i en narrativ struktur och framställa dem som led i en naturlig historisk utveckling, kan man skapa övertygande anspråk på etno-territoriella områden och begränsa möjligheterna för alternativa historiska tolkningar.³³

Människan är enligt Karlsson en ”i dubbel bemärkelse historisk varelse” vilket innebär att människan skapar och är skapad av historia.³⁴ Det förflutna kan ses ur två perspektiv: det *genetiska* och det *genealogiska*. En genetisk historiesyn innebär att både människa och samhälle alltid existerar i ett sammanhang där både ursprung och framtid är av vikt. Den är baserad på en målmedvetenhet där historisk förändring skapas via progressiva handlingar och där framtiden påverkas av historiska utgångspunkter. Det genealogiska perspektivet är grundat i nutidens behov av svar på existentiella frågor, vilket påverkar de berättelser som berättas. Vilken historia vi söker oss till beror på hur och i vilka sammanhang vi söker mening. I det genealogiska perspektivet står dåtid och nutid i en direkt mental förbindelse.³⁵

En typologi över historiebruk

Att analysera varianter av behov, bruk och funktion är förutsättningen för analys av historiebruk.³⁶ Klas-Göran Karlsson har formulerat en typologi som kan användas när behov, brukare och funktion analyseras och kategoriseras utifrån historiekulturella premisser. I princip kan det sägas att ett vetenskapligt historiebruk, vari historiens alla avvikelser och variationer uppmärksammas, är genetiskt och att övriga bruk är av genealogisk karaktär. *Vetenskapligt* historiebruk är inte och bör inte betraktas som en högre form av historieanvändning. Det har andra förutsättningar när det gäller förståelse och bruk, beroende på att vetenskapsmän är tränade i att analysera och resonera på andra plan än gemene man. I vetenskapligt bruk av historia, liksom i andra bruk, har det skett en urvalsprocess och utvalda teoretiska och metodologiska angreppsvinklar har använts för att genomföra en historisk tolkning. Vetenskapligt bruk av historia är även ofta begränsat sett till relevans för och uppfyllande av olika behov. Andra grupper än de professionella historikerna upplever sällan att den vetenskapligt producerade historien fyller någon funktion för deras behov av historia då denna ofta fylls inomvetenskapligt och då det inte är vanligt att hänsyn tas till

33 Karlsson 1999, s. 25f, 37, 39; Zander 2001, s. 27.

34 Karlsson 2009, s. 44, 55.

35 Karlsson 2009, s. 44; Karlsson 2010, s. 43–45; Danielsson Malmros 2012, s. 25.

36 Karlsson 1999, s. 26, 57; Zander 2001, s. 52.

utomvetenskapliga behov.³⁷

Existentiellt historiebruk, brukat av alla människor och i störst utsträckning, är starkt kopplat till det mänskliga behovet av att orientera sig i tid och rum och placerar individen eller kollektivet i ett meningsfullt sammanhang. Existentiellt historiebruk är särskilt använt i tider av hastiga och omvälvande samhällsförändringar och perioder av modernisering. Det existentiella bruket syftar till att uppfylla en minnesfunktion beroende av en levande historia i samhället.³⁸

När det kollektiva minnet anses ha försumrats i det offentliga rummet är det *moraliska* historiebruket ett medel för utsatta grupper (eller för grupper som upplevt eller upplever sig vara utsatta) i deras politiska kamp för upprättelse. *Ideologiskt* historiebruk är besläktat med det moraliska och de är ofta nära sammanlänkade, då återupptäckt är ett nyckelbegrepp för båda former. I liknande mån används historiska fakta i narrativa strukturer. Bruket är ideologiskt eftersom det används för att legitimera en viss linje av förd politik genom att förankra den i ett tydligt sammanhang med ideologiska grunder, med kontinuitet som ledord. Denna form av historiebruk är beroende av ansträngningar från intellektuella som kan formulera den narrativa strukturen på ett trovärdigt sätt. Givetvis tas de historiska påståendena inte ur luften: de ideologiska brukarna av historia är också rotade i ett historiemedvetande och i en historiekultur, och lyder under förutsättningar för vilka delar av historien de kan använda och hur. Ideologiskt historiebruk besitter även en stor politisk potential.³⁹

Sverigedemokraterna resonerar kring kollektivt minne och kollektiv identitet, vilket är ett tydligt exempel på *politisk-pedagogiskt* historiebruk. Politiska strävanden som utgår från att skapa tydliga kategorier i ”vi” och ”de” uppnås genom att presentera tydliga meningssammanhang för individer och frammana känslor av sympati för exempelvis en nation. Historia uppfyller funktioner i enlighet med långsiktiga ideologiska mål samt mer direkta politiska mål. Genom slagkraftig symbolik och tydliga referenser till historiska händelser skapas och upprätthålls ett tydligt narrativ som ställer nutiden i direkt parallell med dåtiden. En intressant aspekt av det politisk-pedagogiska historiebruket är att dess brukare ibland befinner sig i en oundviklig konfliktsituation med det vetenskapliga historiebruket, på grund av det politiska brukets enkelspåriga framställning av historia. Historien görs relevant för att visa vägen till framtiden. På grund av att starka jämförelser lyfts fram följs dessa ofta av passionerade diskussioner. Liksom ideologiskt historiebruk är det politisk-pedagogiska beroende av att det finns intellektuella företrädare i form av utbildade individer som kan formulera ett tydligt sammanhang. Politiker och andra maktutövare har ett visst mått av tolkningsföreträde framför andra grupper på grund av sin

37 Karlsson 1999, s. 58; Karlsson 2009, s. 39; Zander 2001, s. 42f.

38 Karlsson 1999, s. 59; Zander 2001, s. 43.

39 Karlsson 1999, s. 59f; Karlsson 2009, s. 60–63.

maktställning. Politisk-pedagogiskt och vetenskapligt historiebruk är ofta inkompatibla och de båda brukargrupperna kommer inte sällan i konflikt med varandra. Inom den vetenskapliga forskningen är en av grundförutsättningarna för att bedriva historisk forskning att historiesyner alltid utvecklas och ställs emot varandra medan det politisk-pedagogiska historiebruket lägger all betoning på likheter för att göra skarvarna mellan dåtid och nutid så otydliga som möjligt.⁴⁰

Bredvid dessa historiebruk tar Karlsson även upp en underavdelning till det ideologiska bruket – *missbruk* av historia, som han definierar som ett sätt att ställa sig emot mänskliga rättigheters hävd och menar att "[e]n historia som diskriminerar, stigmatiserar och skapar konflikter, men bara den, är missbruk av historia".⁴¹ Karlsson ställer sig aningen tveksam till att inkludera *icke-bruk* som en form av historiebruk. Ett icke-bruk av historia kan vara dels en konsekvens av att historia inte ses som relevant och medföra en formligen likgiltig inställning till ämnet, dels kan ett icke-bruk vara en medveten strategi och användas i syftet att visa att nutiden är bortskuren från det förflutna. Svårigheten här ligger i att historiemedvetandet hos individer inte är möjligt att avlägsna.⁴² Ytterligare en kategori är det *kommersiella* historiebruket som nyttjas inom bland annat nöjesindustrin och reklambranschen.⁴³

De olika bruken identifieras främst genom att uppmärksamma hur brukaren/brukarna använder sig av kontinuitet och förändring för att gestalta historisk utveckling samt vilka strukturer och aktörer som lyfts fram – med andra ord, hur narrativet är formulerat. Det är inte ovanligt att de olika bruken går omlott och därför är det vanligen så att brukaren/brukarna använder sig av flera historiebruk samtidigt. Det är inte heller ovanligt att bruken ger legitimitet åt och förstärker varandra, eftersom alla former av historiebruk i stort tjänar samma syfte – att ge svar på människans eviga längtan efter att placera sig själv i ett meningsfullt sammanhang.⁴⁴

Den hermeneutiska tanketraditionen

Hermeneutiken består inte av en enhetlig metod, utan det är de olika förhållningssätten, eller inriktningarna, som tillsammans utgör ett metodologiskt ramverk. Den bredaste tolkningsramen är den allmänna tolkningsläran, som innefattar principen om att tolkningen inte är trovärdig om det empiriska materialets delar inte överensstämmer med helheten och om att förståelse skapas genom

40 Karlsson 1999, s. 42; Karlsson 2009, s. 41, 58, 66f; Zander 2001, s. 44f.

41 Karlsson 2009, s. 69.

42 Karlsson 1999, s. 60.

43 Det kommersiella historiebruket skiljer sig något från de övriga bruken genom att dess främsta syfte är att bringa vinst till producenten och inte att tillgodose konsumentens behov. Enligt Marianne Sjöland, som framkommer i hennes avhandling *Historia i magasin. En studie av tidskriften Populär Historias historieskrivning och av kommersiellt historiebruk*, Lund 2011, s. 26f, är det kommersiella bruket mindre sammanhållet än övriga bruk. Det kan med lätthet uppstå brist på överensstämmelse mellan konsumentens och producentens behov, vilket bör ses som ett kännetecken för det kommersiella bruket.

44 Karlsson 2009, s. 59.

analytiska processer inriktade på frågor och svar.⁴⁵

Hermeneutikens historiska utveckling har inte följt en linjär bana och den har många gånger använts som ett löst begrepp när forskare velat hävda att deras teoretiska ansatser ligger någonstans mellan en positivistisk och en objektiv metod. Riskerna för övertolkningar har varit påtagliga och hermeneutiken har ibland använts för att hävda att en forskare anlägger ett empatiskt perspektiv i ansatsen att ta sig an ett material. Dock finns det skäl att argumentera för att hermeneutiken kan fylla ett förtjänstfullt syfte genom den så kallade dubbla tolkningsoperationen, som är en produkt av den hermeneutiska tanketraditionen.⁴⁶ Enligt Klas-Göran Karlsson är denna tradition ”präglad av såväl närhet till de historiska aktörernas livs- och erfarenhetsvärld som distanserad och kritisk vetenskaplig analys” och utgör en viktig förutsättning för att aktörerna själva ges utrymme i den kritiska granskningen.⁴⁷

Hermeneutiken är användbar eftersom den syftar till att rekonstruera och förstå den uppsättning av operationer genom vilka erfarenheten dels omvandlas till ett narrativ, dels förändras genom tolkning och förståelse. Ett sätt att göra detta är att studera de historiska produkter som kommuniceras i historiekulturen och hur dessa konsumeras. I denna uppsats innebär det att utgå från och kartlägga de tillfällen då historia möter politik.

Narrativ kompetens och förståelse

Historiemedvetandet kommer sällan lika tydligt till uttryck som i berättelser, vilka formuleras efter redan existerande teman i historiekulturen. Berättelsens struktur, med en tydlig början, en mitt och ett slut, gör att den kan kallas genetisk. Samtidigt är den genealogisk då berättelsens olika delar formuleras enligt samtidens behov av meningsfulla sammanhang.⁴⁸

Paul Ricœurs verk *Time and Narrative* har bidragit till att formulera stora delar av den moderna hermeneutiska traditionen.⁴⁹ Ricœur finner en naturlig cirkel mellan tid och narrativ – tid är mänsklig i samma utsträckning som den är organiserad efter narrativa strukturer. Mänskligt handlande kan infogas i narrativ eftersom det redan är artikulerat i tecken, regler och normer. Det vill säga att det redan är symboliskt förmedlat. För att beskriva symbolisk förmedling närmre innebär det att känna igen de symboler som utgör underlaget för handlingar i deras primära, implicita mening.⁵⁰

45 Paul Ricœur, *Från text till handling. En antologi om hermeneutik*, Peter Kemp & Bengt Kristensson (red.), Stockholm 1993, s. 73f.

46 David M. Kaplan, *Ricœur's Critical Theory*, New York 2003, s. 9.

47 Karlsson 1999, s. 53f. Citat s. 53.

48 Karlsson 2010, s. 79f, 82.

49 Raul Ricœur, *Time and Narrative (Volume I)*, Chicago 1990.

50 Ricœur 1990, s. 3, 52, 54, 56f; Kaplan 2003, s. 9.

Innan historiska fakta bekräftas ingår de i en berättelse, enligt Ricœur. En berättelse kan inte bara bestå av disparata händelser, utan den måste formulera en begriplig helhet. Denna formulering sker genom *emplotment*, som är arbetet med att bilda en konfiguration ur enkel succession. Emplotment förenar olika agenter, mål, medel, interaktioner, omständigheter och oförutsedda resultat.⁵¹ En nationell berättelse av Sverigedemokraternas slag formulerar även handlingen så att den ska vara vägledande i nutiden. Berättelsen har dessutom en funktion i det att den kan formuleras som rättfärdigande eller försvarande av ett visst handlande. Ett sådant sammanhang bär dock ingen betydelse för individen om det inte har anslutning till dennes egna erfarenheter.⁵² Historiska berättelser kan utan problem, enligt Ingmarie Danielsson Malmros, struktureras enligt exemplet med Sverige som ett ”överindividuellt subjekt i en berättelse och framställas som något som agerar i enlighet med förhoppningar, planer och projekt”.⁵³

Danielsson Malmros menar att ett kollektivt minne omöjligen kan bygga på samma erfarenheter – det är genom berättelser med stor genomslagskraft som minnet blir kollektivt. Vidare, ur ett dialektiskt synsätt är användningen av det kollektiva språket förutsättningen för att förmedla individuella minnen. Berättelser blir kollektiva då de formuleras av individer ur och för en hel grupp. En berättelse måste vara trovärdig för att kunna ge vägledning för nutida moraliskt handlande, och för att vara trovärdig måste berättelsen vara koherent.⁵⁴ Som tidigare nämnts är det, enligt Rüsen, historiemedvetandets uppgift att fungera som förutsättningen för temporal orientering i narrativ. Historiemedvetandet är också en förutsättning för förståelse för handlingsorientering, samhällets föreställningar och värderingar, vilket utgör den narrativa kompetensen och förståelsen.⁵⁵ Således är det genom berättelser som historiemedvetandet kan studeras.⁵⁶

Historikern och litteraturkritikern Hayden White menar att de professionella historikerna må äga historien i den mån att de väljer vilka delar av det förflutna som studeras, hur de studeras och hur det sedan framställs. Däremot äger vetenskapen inte det förflutna och har ”no exclusive claim over a comprehensive vision of historical reality”.⁵⁷ Historiker är lika begränsade som alla andra när det gäller att formulera fakta och händelser till en berättelse: ”This is because stories are not lived; there is no such thing as a real story. Stories are told or written, not found. And as for the notion of a true story, this is virtually a contradiction in terms. All stories are fictions.”⁵⁸ Det finns inga förutbestämda regler för vilka händelser som kan användas i olika sorters narrativ, de bestäms helt

51 Paul Ricœur, *Memory, History, Forgetting*, Chicago 2006, s. 239; Ricœur 1990, s. 65.

52 Danielsson Malmros 2012, s. 33, 53; Zander 2000, s. 17.

53 Danielsson Malmros 2012, s. 27.

54 Danielsson Malmros 2012, s. 32, 63.

55 Rüsen 2005, s. 26.

56 Danielsson Malmros 2012, s. 25.

57 Hayden White, *The Fiction of Narrative. Essays on History, Literature, and Theory*, Baltimore 2010, s. x.

58 Hayden White, *Figural Realism. Studies in the Mimesis Effect*, Baltimore 1999, s. 9.

och hållet av sin funktion i det som berättelsen förmedlar.⁵⁹

Berättelsens intrig och sensmoral

Enligt White riktar en god berättare mottagarens uppmärksamhet mot tre olika nivåer där förklarande effekter kan uppnås genom emplotment: handling, argument och intrig. I intrigen formeras mål, orsaker och motiv, sammanbundna i en temporal enhet av en hel och fullständig handling. En uppsättning händelser arrangerade kronologiskt är inte en berättelse, utan endast en krönika. För att vara en berättelse måste händelserna organiseras så att de inspirerar till en viss typ av frågor hos läsaren, som ”Vad hände sedan?” och ”Hur gick det till?”. Svaret på dessa frågor har två dimensioner: en faktisk, bestående av ren information, samt en konceptuell, bestående av mönster av händelser. Intrigens struktur laddar faserna i en berättelse med olika vikt så att vi kan se förändringen i kontinuiteten figurerad i berättelsen som fullbordande, kulmination eller urartning. I vår kultur finns sedermera förutsättningar för att tolka olika meningar ur samma uppsättning av händelser. Dessa förutsättningar sätter också gränser för hur en berättelse kan berättas. Som exempel tar White upp förintelsen som fixerad i en viss form av intrig, samt att denna alltid lutar åt det tragiska hållet.⁶⁰

Det viktigaste begreppet i en narrativ analys är sensmoral eller mening. Enligt Danielsson Malmros kan man ”skilja mellan intrigens bokstavliga mening och berättelsens övergripande mening eller sensmoral. Detta kan även benämnas berättelsernas explicita eller implicita mening”.⁶¹ Sensmoralen ger berättelsen en betydelse som integreras med och påverkar individens identitetsskapande, samt dennes erfarenhetsrum och förväntningshorisont. Vilka händelser som inkluderas i narrativets handling är beroende av hur väl de stämmer överens med berättelsens intrig eller den sensmoral som den leder fram till.⁶²

Metod och material

Den narrativa analysmodell jag använder mig av utgår från betydelsen av berättelsens sensmoral, det vill säga att exponera berättelsens implicita budskap genom att synliggöra och strukturera det explicita innehållet som utgör intrigen. Det rent praktiska tillvägagångssättet är att leta efter brytpunkter i berättelsen, nämligen när de släpper taget om eller tar in ny historia.

59 White 1999, s. 9.

60 White 1999, s. 30; White 2010, s. 120f, 124f.

61 Danielsson Malmros 2012, s. 18.

62 Danielsson Malmros 2012, s. 58. Ett exempel på hur historia ordnas och bildar en sensmoral finns i Johan Östlings avhandling *Nazismens sensmoral. Svenska erfarenheter i andra världskrigets efterdyningar*, Stockholm 2008, s. 269. Han menar att den breda konsensus som rådde i Sverige under efterkrigstiden är ett resultat av de dominerande tolkningarna som följd av erfarenheterna av nazismens förödande konsekvenser. Sensmoralen medförde i detta sammanhang bland annat ett försvar av demokratin som rådande styrelseskick.

Intrigen delas in i fem delar (eller stadier):

Introduktion

Stegrande handling/Komplikation

Klimax/Konflikt

Upplösning

Konklusion med sensmoral

[+ Orientering mot framtiden]

Berättelsens början beror på hur handlingen är tänkt att bidra till det sätt som berättelsen skapar mening. Nuet är det rum där tidigare aktioner, eller intentioner, ska realiseras, och förväntningar (inför framtiden) är vägledande för vad som fokuseras på i berättelsen. De komplicerande, eller stegrande, handlingarna ger uttryck för berättelsen som en framstegsberättelse eller som ett förfall, och anger anledningar och bakgrund till det som har "gått fel". Intrigen vänder vid berättelsens klimax. Därefter följer upplösningen, där händelseförloppet åter orienteras till nutiden. I upplösningen framgår också berättelsens sensmoral som ger riktning mot framtiden. Berättelsens slut, eller konklusion, är målet och det viktigaste skälet till att överhuvudtaget berätta den.⁶³

I en nationell berättelse är aktörerna i form av historiska gestalter som är sedimenterade i de historiekulturella lagren i en nation eller ett samhälle nyckelsymboler. Hopp och fruktan är vanliga motpoler att använda för att spela på publikens förförståelse och mentalitet för att påverka mottagandet. En katastrofbild kan målas upp för att sedan följas av att ett politiskt parti framställer sig själva som de enda som kan hindra den katastrofala utvecklingen. Retoriska verktyg används för att förmedla vad avsändaren vill ange som en representativ bild av partiets konventionella politiska och ideologiska linje.⁶⁴ Enligt Ingmarie Danielsson Malmros är den historiska berättelsen en retorisk utsaga, men den ska givetvis inte tolkas som synonymt med manipulation eller lögn.⁶⁵ Den historiska berättelsen är ett uttryck för ett djupgående mänskligt behov: Att finna mening och sammanhang i en värld som kan te sig både osäker och främmande.

Jag intresserar mig för de historiekulturella produkternas manifesta mening, via det material som är direkt tillgängligt för mottagaren. Därför består mitt primära källmaterial av Sverigedemokraternas parti- och principprogram, valmanifesten och deras partitidskrift *SD-Kuriren*. Jag har inkluderat samtliga parti- och principprogram i min analys, utgivna 1989, 1994, 1996, 1999,

63 Danielsson Malmros 2012, s. 65.

64 Maria Karlberg & Brigitte Mral, *Heder och påverkan. Att analysera modern retorik*, Stockholm 2003, s. 10f, 24f, 35.

65 Danielsson Malmros 2012, s. 247.

2003, 2005 samt 2011. Dessutom har jag även analyserat innehållet i handlingsprogrammet inför EG-valet 1992 samt valmanifesten från 2014, både för riksdagsvalet och för valet till EU-parlamentet.

Historikerns material består mestadels av texter, så också i fallet med studier av historiekulturer och historiebruk. Liksom alla historiker är historiedidaktikern nödgad att ta till grundläggande källkritiska överväganden, det vill säga att ta hänsyn till sändare, produktion, mottagare, förmedling och aktualitet.⁶⁶ Detta stämmer överens med Danielsson Malmros konstaterande om att ”alla historiska berättelser är berättade av någon, för någon och med ett specifikt syfte”⁶⁷.

En historiekulturell analys av funktionalistiskt slag utgår från att historia är en färskvara som brukas för att sörja för de olika behov som både kollektiv och individer ger uttryck för. Vilket är en hållning som utgår från den genealogiska historiesynen.⁶⁸ Att källorna är ideologiska utgör i detta fall inte ett dilemma. Källorna fyller sin funktion i analysen eftersom de, genom sitt ideologiska innehåll, förmedlar den historiekulturella tradition Sverigedemokraterna ingår i, samt ger uttryck för de behov och intressen som ligger bakom historieförmedlingen.

Tidskriften *SD-Kuriren* har varit i tryck sedan 1988. Då kallades den *Sverige-Kuriren* men bytte namn till sitt nuvarande 1991. Richard Jomshof, riksdagsledamot och partisekreterare, var chefredaktör för tidningen mellan 1999 och 2009. Jomshof efterträddes av Tommy Hansson, kandidat i riksdagsvalet företrädande Sverigedemokraterna 2010, som i sin tur efterträddes av riksdagsledamoten Paula Bieler 2013. *SD-Kuriren* kompletterades tidigare med medlemstidningen *SD-bulletinen*. På grund av att bulletinen upphörde att ges ut 1999 och på grund av den begränsade tid en magisteruppsats ger utrymme till har jag valt att endast analysera *SD-Kuriren*, med en upplaga på cirka 15.000 exemplar, som i nuläget givits ut i 119 nummer. Tillsammans med parti- och principprogrammen och valmanifesten anser jag att tidskriften utgör en tillräcklig mängd, och bredd, av material för att kunna genomföra en funktionell källanvändning.

Redan i *SD-Kurirens* (då *Sverige-Kurirens*) första nummer från 1988 står att läsa att materialet inte behöver vara representativt för hela partiet eller stämma överens med SD:s officiella ståndpunkt. Tidskriften kan möjligen inte likställas med parti- och principprogrammets kapacitet för ideologisk förmedling, men det har likväl genomgått en process av urval och redaktionell granskning. Dock har jag vidtagit åtgärder för att slippa ”undervegetationen” för att nå de mer inflytelserika aktörerna och då valt att inte analysera insändare och dylikt utan endast ledare, krönikor och längre artiklar eller reportage. Sett ur ett mottagarperspektiv är parti- och principprogrammen och valmanifesten mer riktade utåt, och inte endast till partiets medlemmar.

66 Karlsson 1999, s. 27, 53; Karlsson 2009, s. 39.

67 Danielsson Malmros 2012, s. 17.

68 Karlsson 2010, s. 87.

Deras syfte är primärt att sprida och ge en representativ bild av partiets ideologi, politiska linjer och ställningstaganden. *SD-Kuriren* är mer riktad inåt, till medlemmarna i partiet. Även om dess redaktion hävdar att den även publiceras för en intresserad allmänhet, så visar innehållet och retoriken på att dess innehåll främst är riktat till partimedlemmar.

De citat jag presenterar från parti- och principprogrammen och valmanifesten är de mest kondenserade ur det urval av material som finns tillgängligt och ger den mest precisa och tydliga bilden av budskapet. Exempelvis, att citaten är hämtade ur endast ett principprogram betyder alltså inte att budskapet endast finns i detta, de enskilda utdragen utgör alltid en representativ bild av den del av narrativet de ingår i. Om hänvisningarna verkar disparata motsäger jag mig denna kritik eftersom de inte är valda utifrån ett motiv av att skapa en bild av ett narrativ som endast framgår i fragment. De är noggrant utvalda bland ett antal liknande representativa citat.

Tidigare forskning

Det finns inga direkta studier av Sverigedemokraternas nationella berättelser ur ett historiebruksperspektiv. Däremot saknas det inte forskning om nationellt historiemedvetande i en svensk kontext. De som är mest relevanta och behjälpliga för mitt syfte att kartlägga vilken historiekulturell tradition Sverigedemokraterna ingår i, är fyra avhandlingar i historia. Ulf Zanders avhandling *Fornstora dagar, moderna tider* behandlar den svenska historieskrivningen under 1900-talet.⁶⁹ Zander utforskar bland annat hur den svenska nationella identiteten står i samband med historiebruk, och vilka som har dominerat i bruket av svensk historia i relation till en nationell överideologi.⁷⁰ I Ingmarie Danielsson Malmros *Det var en gång ett land* står elevers berättelser i fokus.⁷¹ Jag använder mig främst av Danielsson Malmros som förebild för det teoretiska och metodologiska ramverket eftersom hon, liksom jag, har som huvudsakliga syfte att synliggöra berättelser och deras betydelse. Anna Wallettes *Sagans svenskar* ger en utförlig historiografisk teckning över hur vikingatiden har använts som begrepp i historiekulturen.⁷² Jag använder hennes avhandling främst för historiekulturell och historiografisk förankring. Åsa Linderborgs avhandling *Socialdemokraterna skriver historia* används, tillsammans med Zander, för att förankra Sverigedemokraternas historiekulturella tradition i modernare tiders historieskrivning och historiebruk, främst under 1900-talet.⁷³

Ulf Zander analyserar historiebruk i debatter om svensk historia mellan 1900 och 2000. Han anlägger ett perspektiv som sträcker sig bortom det traditionella sättet att beskriva historisk forskning genom att, förutom att sträva efter att presentera nya fakta och tolkningar, även synliggör vilka producenter och konsumenter av historia som agerar i samhället. En av de principer som han utgår från är att historia och legitimitet är starkt beroende av varandra, då det förflutna kan användas för att legitimera åsikter, värderingar och den historiesyn som förmedlas.⁷⁴

Ingmarie Danielsson Malmros utgår från att förmedlingen av historia fungerar demaskerande och syftet med hennes avhandling är att få ett grepp om i vilket historiekulturellt ”spänningsfält” elevers föreställningsvärldar formas. Hon anser att stor vikt bör ligga vid att rikta in sig på de existentiella dimensionerna av historieämnet. Undersökningen behandlar historieläroböcker från 1930-talet fram till 2010-talet och de berättelser som förmedlas genom dessa, hur berättelserna förändras över tid, samt hur de påverkar elevers föreställningsvärldar. Hon undersöker, bland andra, begreppen

69 Zander 2001.

70 Zander 2001, s. 20.

71 Danielsson Malmros 2012.

72 Anna Walette, *Sagans svenskar: Synen på vikingatiden och de isländska sagorna under 300 år*, Malmö 2004.

73 Åsa Linderborg, *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892–2000*, Stockholm 2001.

74 Zander 2001, s. 15, 27.

välfärden och folkhemmets symboliska status och hur deras betydelse skiftar i historiekulturen. Dessa förändringar gör att sensmoralen av de berättelser begreppen används i kan fyllas med olika meningar. Syftet med hennes frågeställningar är att ge ökad insikt i hur kollektiva och individuella identiteter styr och styrs av de berättelser som berättas, och i förlängningen vad som är viktigt att förmedla förståelse kring i samhället, vilket är tätt sammanbundet eftersom identiteter och berättelser ständigt påverkar varandra. För Danielsson Malmros är historiemedvetandet ett filter för de kollektiva berättelserna samtidigt som det utgör förbindelsen mellan narrativ identitet och kollektivt minne. Narrativets betydelse som teoretiskt begrepp motiveras med att det är i narrativen som historiemedvetandets framtidsinriktade funktion manar till handling.⁷⁵

Anna Wallestte utforskar konstruktionen av kollektiva identiteter samt sökandet efter gemensamma förfäder och ett gemensamt förflutet, med fokus på olika sorters karakteristik som har associerats med vikingatiden. Avhandlingen är en historiografisk studie av hur svenska historiker har använt isländska sagor i sina framställningar av den historiska tidsepok som idag definieras som vikingatiden. Hon är intresserad av varför och hur dessa sagor integrerats i berättelser om det svenska och i det svenska historiemedvetandet, för att besvara frågor om hur en svensk identitet kan definieras och vad den utgörs av. Vikingatiden är särskilt intressant och relevant för min analys av Sverigedemokraterna då vikingarna upptar åtskilligt utrymme i inledningen av deras berättelse om Sveriges historia.⁷⁶

Åsa Linderborg har anlagt ett historiografiskt perspektiv på Socialdemokraternas historieförmedling under ett drygt sekel. Linderborgs studie koncentreras kring Socialdemokraternas strävan efter att uppnå hegemonisk status som ideologi och efter att kontrollera det allmänna historiemedvetandet. Hon analyserar också hur historieskrivningen har använts i en nationell kontext och inom partiet som ett led i ideologisk maktutövning. Det vetenskapliga problemet grundas i möten och relationer mellan historia, ideologi och politik, och i studien undersöks partiets syfte med sin historieskrivning. Linderborg fokuserar främst på det hon kallar socialdemokratins identitets- och legitimitetskris under 1900-talet. Särskilt analyseras uppfattningen om den socialdemokratiska hegemoni som definierat den svenska politiken under stora delar av 1900-talet och om hur socialdemokratien har innehaft en auktoritär tradition.⁷⁷

I den länge förhärskande bilden av Sverige som ett land som gått från fattigt bondesamhälle till världsledande industriland, representerar begreppet folkhem den svenska självuppfattningen. Folkhemmet och den svenska modellen får stå som symboler för det unika svenska samhället där alla kan leva i trygghet och i harmoni med varandra. Socialdemokraterna har varit skickliga i arbetet

⁷⁵ Danielsson Malmros 2012, s. 11–15, 28, 64.

⁷⁶ Wallestte 2004, s. 16.

⁷⁷ Linderborg 2001, s. 11.

med att placera sig själva som drivkraften bakom det nationella målet att skapa ett folkhem och påverkat det kollektiva medvetandet genom att använda nationella symboler ur historiekulturen, till exempel den frihetstörstande bonden eller kungar från forna sekel.⁷⁸ Dessa symboler återanvänds ständigt, inte minst av Sverigedemokraterna, och bärs vidare genom de historiekulturella lager som manifesterar ett svenskt historiemedvetande.

⁷⁸ Linderborg 2001, s. 13.

Sverigedemokraterna

Sverigedemokraterna är, enligt partiets egen definition, ett socialkonservativt parti med en nationalistisk grundsyn.⁷⁹ De bildades 1988 i direkt succession till den högerextrema organisationen Bevara Sverige Svenskt, förkortat BSS. Innan den första partiledaren Anders Klarström valdes 1995 bestod partiets ansikte utåt av två talespersoner som byttes ut ungefär en gång om året. 1995 valdes Mikael Jansson till Klarströms efterträdare. Tio år senare, efter en tids inre stridigheter, stod Jimmie Åkesson som vinnare i valet av en ny partiledare. Åkesson åtnjuter stor popularitet bland sina partimedlemmar och väljare, och är nu inne på sitt elfte år som Sverigedemokraternas partiledare.

Vid valet av Mikael Jansson till partiledare gjordes de första ordentliga ansatserna till att göra partiet rumsrent, och grunden till det som är dagens SD lades. Partiets kärnfrågor var och har förblivit minskad invandring samt bevarande och stärkande av den svenska kulturen.⁸⁰ På grund av kontroversiella uttalanden inom dessa ämnen ställs Sverigedemokraterna ofta inför beslut om alternativet att utesluta medlemmar som anses skada partiet. År 2001 bröt några medlemmar ur Sverigedemokraterna sig loss och bildade Nationaldemokraterna, då de ansåg att de inte fick tillräckligt med utrymme för sina åsikter i partiet.

I det första riksdagsvalet de ställde upp i 1988 fick Sverigedemokraterna blott 0,02 procent av rösterna. Inte förrän 2002 nådde de över en procentandel, då de hamnade på 1,44 procent. I valen därefter har deras röstandelar i princip fördubblats vid varje val: 2006 fick de 2,93 procent, 2010 var de uppe på 5,70 procent för att i valet 2014 få 801178 röster, vilket innebar 12,86 procent. I valet till Europaparlamentet fick de i valen 1999, 2004 och 2009 inte tillräckligt med röster för att få mandat, men 2014 fick de närmare tio procent (9,67), och därmed skickade Sverigedemokraterna två av sina representanter till Bryssel. De har även fortsättningsvis nått stora framgångar i landstingsval, kommunalval och kyrkomötesvalen.⁸¹

Innehållet i Sverigedemokraternas retorik avviker inte från den traditionella politiska debatten, men de radikaliserar mer etablerade partiers åsikter om invandring och integration. Deras politik appellerar till väljare genom att de vidhåller en myt om att den politiska eliten undanhåller fakta om invandringens konsekvenser, men att de själva vågar stå upp och kräva fram rätt fakta.⁸² De målar upp bilden av ett folk som tystas ned av journalister och styrande politiker, där de själva utgör en röst för den lilla människan gentemot etablissemangen.⁸³

Inför valet 2010 gick riksdagspartierna samman och valde att inte ta debatt med

79 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 3.

80 Anna-Lena Lodenius, "Sverigedemokraternas historia", i Håkan A. Bengtsson (red.), *Högerpopulismen. En antologi om Sverigedemokraterna*, Stockholm 2009, s. 16.

81 Statistiska centralbyrån, 2015: Riksdagsval – valresultat (23.10.2015.) <http://www.statistikdatabasen.scb.se>.

82 Hellström 2010, s. 14f, 17, 103.

83 Magnus E. Marsdal, *Högerpopulismen dissekerad*, Lund 2008, s. 7.

Sverigedemokraterna. Det var en stämning av att ”våga vägra” Sverigedemokraterna utrymme i offentligheten.⁸⁴ Men varför väcker de en sådan kraftig reaktion? Vad är det som gör att Sverigedemokraterna ställs mot alla de andra, mer etablerade, partierna? Enligt statsvetaren Anders Hellström är reaktionen mot Sverigedemokraterna färgad av ”normativa reflexer” och av att de drar fram känslor av det moraliska slaget. Han menar också att det svenska samhällets reaktion mot Sverigedemokraterna är en indikation på att den svenska självbilden omformuleras i den debatt som rör partiet. De ses ofta inte som likvärda i politisk mening utan snarare som moraliska antagonister. En konsekvens av detta är att debattklimatet blir polariserat.⁸⁵

Det problematiska med att kalla Sverigedemokraterna för högerpopulistiskt är att de, relativt fritt, lånar från både höger och vänster. Dels proklamerar de sig som välfärdens rätta arvtagare och räddare, dels står de för traditionellt konservativa principer och dels anser de att frihandelsavtal är bra, så länge det gynnar nationen. Följande citat belyser Sverigedemokraternas egen syn på sin ideologiska placering: ”Sverigedemokraterna utgår från en pragmatisk, *tvärpolitisk* (min kursivering) hållning inom det arbetsmarknadspolitiska området. Målsättningen är att kunna tillvarata nationens samlade intressen.”⁸⁶ Det är just Sverigedemokraternas ”tvärpolitiska” hållning som gör att de kan appellera till väljare från både vänster och höger, främst genom att locka med en trygghet som säger att det var bättre förr, och att om de kan gå tillbaka till den tiden kommer deras politiska mål att kunna realiseras.⁸⁷ Den ”pragmatiska” hållning som refereras till ovan innebär i princip att kunna göra som partiet självt vill, oberoende av andra aktörer på världsmarknaden. Ett mer passande epitet för Sverigedemokraterna är därför ett radikalt populistiskt parti.⁸⁸

Detta statsvetenskapliga perspektiv som, tillsammans med det historievetenskapliga, utgör en grundpelare för det vetenskapliga problem som utforskas i denna uppsats har inkluderats för att förankra det i en konkret samtida situation, samt för att betona relevansen av att utforska historiens roll i samhället. Det förstärker även och ger grund för argumenten för att historiemedvetande, historiekultur och historiebruk är närvarande inom politiken och hur de påverkar sättet individen och kollektivet tolkar samtiden och dess problem.

Ett svenskt historiemedvetande

Patrik Hall menar att den omfattande samhällsomdaning som den socialdemokratiska folkhemspolitiken förde med sig innebar en inkluderande, men också underordnad, rätt till medborgarskap, vilket i sin tur gjorde att den svenska identiteten under efterkrigstiden formades av

84 Lodenius 2009, s. 17.

85 Hellström 2010, s. 14–16, 105.

86 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 32.

87 Hellström 2010, s. 106.

88 Se Cas Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge 2007.

denna folkhemstanke. I samband med det upprätthölls en institutionaliserad nationalism, vars existens kom i skymundan och inte längre var synlig eftersom att den var så förankrad i den socialdemokratiska/folkhemsinriktade identiteten. Hall menar också att det inte var förrän i slutet av 1980-talet som man återigen började bli medveten om den underliggande svenska nationalismen och fann behov av att problematisera denna i och med statens minskade makt och omfattande globala förändringar. Han menar att det finns bevis för en sådan institutionaliserad nationalism och vill påvisa detta genom att lyfta fram att samma retorik som fördes under tiden för ”rysskräcken” idag förs fram när man talar om hotet mot det nationella orsakad av den europeiska integrationen. Den institutionaliserade nationalismen har funnits under hela efterkrigstiden, men har sällan varit uppe för offentlig diskussion. Intresset för att utforska och definiera den svenska identiteten ökade under 1990-talet. Hall sätter detta i samband med välfärdsmodellens nedgång och en ökad globalisering, med ökat ömsesidigt beroende stater och globala aktörer emellan.⁸⁹

När denna långa period av trygghet hotades av plötsliga förändringar i samhället aktualiserades behovet av historia då perspektivet skiftade från förändring till kontinuitet. En osäkerhet inför framtiden och en undran över vart det homogena Sverige tagit vägen präglade samhällsklimatet och för att söka svar om framtiden vändes blicken mot historien. Efter en relativt lång period av materiell välfärd och politisk stabilitet hade man frågor om tillvaron av en mer existentiell karaktär, där identitet och kultur var i fokus. Den offentliga debatten blev en arena för att hantera frågor som rörde identitet och nationalitet. Man sökte ursprung, definitioner och något eller några att mäta sig mot. Samtidigt har mångkulturalism och integration aktualiserats genom stora flyktingströmmar, som gjorde att det fanns gott om andra att ställa sig emot och andra kulturer att jämföra och mäta sig med. I början av 1990-talet, vid tiden för invandringen från Jugoslavien som höll på att falla i bitar, kom en kraftig motreaktion mot invandringen. Invandrarna beskylldes för brottslighet, deras kvinnosyn ifrågasattes, och särskilt islam kritiserades.⁹⁰

Sverigedemokraternas historiesyn

I ett nummer av *SD-Kuriren* med temat nationalism ger Mattias Karlsson, Sverigedemokraternas gruppleadare och chefsideolog, en historiografisk översikt av olika teorier om nationalism. Han vänder sig emot den modernistiska inriktningen inom akademien, som enligt honom har tolkningsföreträde, och nämner Benedict Anderson tillsammans med Eric Hobsbawm, som har det gemensamt att de ”betraktar nationer, nationell identitet och nationalism som ett hjärnspeke”.⁹¹

89 Hall 2000, s. 9, 277f, 280, 282, 284, 290.

90 Zander 2001, s. 18f; Karlsson 1999, s. 25, 51; Torbjörn Nilsson, *Hundra år av svensk politik*, Malmö 2009, s. 13; Stråth 2011, s. 165.

91 *SD-Kuriren* nr 119, 2015, s. 14.

Karlsson bekänner sig till den antimodernistiska skolan, ett begrepp som enligt honom innefattar perrenialism, primordialism och etno-symbolism. Som en av föreläsarna för denna skola lyfter han fram den välkände teoretikern Anthony D. Smith. Gemensamt för dessa inriktningar menar han är att nationer och nationell identitet betraktas som naturliga och organiskt framväxta.⁹² Karlssons ställningstagande är inte förvånansvärt. Vad som däremot är uppseendeväckande är den vetenskapliga förankring han söker efter. Som han själv påpekar är det inte överraskande att "[e]n och annan läsare som orkat ta sig igenom texten så här långt frågar sig säkert varför det här akademiska dravlet skulle vara relevant för landets tredje största parti".⁹³ Det viktiga visar sig ligga i att kunna motbevisa modernisterna genom väl grundade argument för att kunna bevisa att nationen är något som är värt att bevara.

Den vetenskapliga ton som Karlsson använder sig av ger sken av att det rör sig om ett vetenskapligt historiebruk. Vid närmare skärskådande är det dock tydligt att det är ett sätt att klä ett existentiellt och ideologiskt historiebruk i en vetenskaplig klädsel. I detta historiebruk ger han uttryck för en aktiv och potent nationalism, som varken kan kallas banal eller institutionaliserad. En medvetenhet om potentialen i den nationalistiska retorik han använder är uppenbar.

Historiens betydelse och vikten av att en, enligt Karlsson, riktig tolkning har företrädare i offentligheten är självsgd. Vid sidan av misstron mot akademiker och den etablerade historievetenskapen finns en uppmaning om att tillskansa sig kunskap för att förbereda sig på att debattera med meningsmotståndare.⁹⁴ Det politiskt-pedagogiska budskapet i Karlssons anförande är svårt att undgå – medvetenheten om att nationen inte är en sentida konstruktion, utan ett resultat av Sveriges samlade historia där förfäderna fört fram utvecklingen, ska bidra till en vilja att "försvara och bevara den till framtiden".⁹⁵

Den inom historiebruksforskningen ofta åberopade George Orwell uppmärksammas även av Karlsson. Genom att citera den välkände författaren och hans syn på historien som ett verktyg för att utöva makt, manar han dem som känner ansvar inför att föra fram den riktiga historien till handling:

Människor som förnekar vår särart, föraktar våra traditioner och vill upplösa vår gemenskap anlägger idag de perspektiv som ligger till grund för makthavares beslut och skriver de böcker som våra barn skall undervisas i. De som har förstått parollen från Orwells '1984' om att: 'Den som kontrollerar det förflutna, kontrollerar framtiden och den som kontrollerar nutiden, kontrollerar det förflutna'. Det är kanske dags att vi som tror på ett

92 *SD-Kuriren* nr 119, 2015, s. 14.

93 *SD-Kuriren* nr 119, 2015, s. 15.

94 *SD-Kuriren* nr 119, 2015, s. 14.

95 *SD-Kuriren* nr 119, 2015, s. 15.

annat förflutet, en annan nutid och en annan framtid ger oss in i matchen på allvar.⁹⁶

Syftet med denna bakgrundsteckning har varit att ge en kort översikt över Sverigedemokraterna och att placera dem i en modernhistorisk kontext, vari relevansen för det vetenskapliga problemet framkommer: Vad händer i mötet mellan historia och politik?

⁹⁶ *SD-Kuriren* nr 119, 2015, s. 15.

Erfarenheter från vår historia

Sverigedemokraterna presenterar i sitt principprogram från 2011 en definition av den svenska kulturen: ”I sin allra vidaste mening skulle den svenska kulturen kunna definieras som summan av allt som någonsin tänkts, skrivits, sagts, skapats eller gjorts av personer som tillhör den svenska nationen.”⁹⁷ Att utgå endast från denna definition gör det svårt att kartlägga narrativets beståndsdelar. Det har visat sig att Sverigedemokraterna inte helt och hållet nöjer sig med denna abstrakta definition, och att det finns tankar, skrifter, uttalanden och historieprodukter som är viktigare än andra. När Kristina Winberg, sverigedemokratisk ledamot i Europaparlamentet, i en debatt om invandring inför EU-valet 2014, blev konfronterad med frågan om vad utvandringen till Amerika haft för betydelse för den svenska nationen och det svenska folket, svarade hon att det inte är viktigt eftersom ”det var ju länge sedan!”⁹⁸ Det var vikingatiden också, men trots det anser Sverigedemokraterna att det är en viktig period i Sveriges historia. I detta sätt att referera till det förflutna syns ett tydligt mönster av urval i förhållande till den narrativa struktureringen. Tillsammans bildar de utvalda produkterna grunden till narrativets handling och i förlängningen dess sensmoral.

Det finns en diskrepans i Sverigedemokraternas berättelse om Sverige, mellan det som förmedlas på ytan, det existentiella bruket, och det som dominerar på djupet, det ideologiska bruket. Sverigedemokraterna appellerar till det existentiella mänskliga behovet av att placeras i en meningsfull kontext. Ett behov som vanligen tillfredsställs på individnivå tillgodoses på kollektiv nivå när Sverigedemokraterna förmedlar en bild av en verklighet vari det är möjligt för deras väljare att känna igen sig. De existentiella villkoren är i detta sammanhang därför annorlunda än när individen själv använder sig av historia av existentiella skäl, men sättet som historia brukas på är detsamma. Att samhällets riktning ter sig osäker är en förutsättning för att deras retorik ska nå effekt. När Sverigedemokraterna förmedlar sammanhängande orientering i tid och rum utnyttjar de historiens potential att mobilisera. Det ideologiska bruket går djupare då det syftar till att legitimera deras ideologiska grunder och politiska ställningstaganden genom den existentiella orientering de formulerar, när Sverigedemokraterna presenterar ett narrativ, uppbyggt av historiska fakta organiserade efter en tydlig struktur.

För att kunna besvara de inledningsvis angivna frågeställningarna, varigenom mitt syfte är att spåra hur och med vilka syften Sverigedemokraterna skapar sitt nationella narrativ, vilken historia som används och vilka mål deras historieskrivning är tänkt att uppnå, samt spåra eventuella

97 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 19.

98 *Dagens Nyheter*, ”Se EU-duellen mellan Fi och SD” [Videoklipp]: <http://www.dn.se/webb-tv/klipp/nyheter/se-eu-duellen-mellan-fi-och-sd/>. Publicerad 2014-05-22.

förändringar, tar jag avstamp i Sverigedemokraternas egen definition av nationen:

Sverigedemokraterna ser nationen som den viktigaste, äldsta och mest naturliga mänskliga gemenskapen efter familjen. Imperier, politiska grupperingar och andra övernationella gemenskaper har kommit och gått under det senaste årtusendet, men nationer som form för mänsklig gemenskap har bestått. Den nationella samhörigheten binder samman nationens medlemmar över tid och rum och skapar band mellan de döda, levande och ofödda generationerna liksom mellan unga och gamla, olika samhällsklasser, politiska läger och geografiska regioner.⁹⁹

Citatet ovan är hämtat ur Sverigedemokraternas principprogram från 2011 och ger en tydlig bild av några av de viktigaste komponenterna i deras sätt att genealogiskt skapa samband mellan dåtid, nutid och framtid genom att placera individer i en del av en större, och i deras mening naturlig, gemenskap baserad på nationstillhörighet. Via paralleller till familjen visar de också hur det ideala samhället bör vara strukturerat – uppbyggt och sammanhållet av solidaritet. De gemenskaper som gör anspråk på att vara större och mer legitima än nationer är onaturliga konstruktioner och kommer inte att kunna bestå.

Tusen år av svensk historia

Syftet med berättelsens introduktion är att orientera mottagaren i tid och rum. Narrativet inleds med att ange var och när den utspelar sig samt vem berättelsen är centrerad kring. I Sverigedemokraternas nationella narrativ börjar berättelsen i ett vikingatida Sverige vid år 1000, för att sedan göra särskilda nedslag i perioder eller händelser som för dem symboliserar Sveriges historiska utveckling. De räknar dock med att det fanns svenska rötter som var rotade redan före vikingatiden, och som utgjorde förutsättningarna för att Sverige skulle kunna sammanfogas vid just denna tidpunkt:

Sverige och det svenska folket har vuxit fram ur de flockar av urfolk, vilka efter den stora inlandsisens avsmältning så småningom tog den skandinaviska halvön i besittning. De spridda stammarna i vårt land sammansvetsades med tiden i ett rike, vilket, sedan det fått sina naturliga gränser, blev en fast enhet, det nuvarande Sverige.¹⁰⁰

Tusen år är en lång tid och ger en uppfattning om att händelserna utspelar sig i ett mytologiskt förflutet. Det tidsliga avståndet möjliggör olika tolkningar och gör det enkelt att plocka ut delar av det förflutna som är viktiga för narrativets orienterande funktion. Med grund i historiekulturella

⁹⁹ Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 15.

¹⁰⁰ Sverigedemokraternas partiprogram 1994, s. 3; 1996, s. 3; 1999, s. 1.

faktorer är tidsepoken också användbar för att berätta om hur det svenska riket formades, hur Sverige och Norden blev kristet samt hur kontakterna med omvärlden etablerades. Vikingatiden är särskilt användbar för svenska och nordiska nationalisterna eftersom den är unikt nordisk.¹⁰¹

I Sverigedemokraternas narrativ gestaltas vikingarna som grundläggare av en viktig del av den svenska kulturen på grund av deras ambitioner att expandera sina geografiska områden och det betonas att de inte bör betraktas som vilda barbarer. I alla fall bör deras barbari inte betraktas som något negativt, utan snarare som något som var positivt för Sveriges framtida utveckling. Det är en uppfattning som grundades i 1600- och 1700-talets europeiska historieskrivning, där vikingarnas plundringar och vandaliseringar framställdes som viktiga drivkrafter som förde den historiska utvecklingen framåt. Den historieskrivning under 1800-talet, som i enlighet med historiebrukstypologin bör benämnas vetenskapligt, är förebild för Sverigedemokraterna, då även denna uppvisade samma genetiska historiesyn på vikingarna. Enligt Anna Wallestes existerade föreställningen om vikingatiden redan före nationalismens genomslag i Sverige, men den konceptualiserades inte som en särskild historisk period före andra halvan av 1800-talet, och först något senare bestämdes dess specifika startpunkt till år 1000. Deras handlingar framstår åter i Sverigedemokraternas historieskrivning, ur ett genetiskt perspektiv, som progressiva.¹⁰²

Vikingatiden utgör startpunkten till ett millennium av kamp för och odlande av den svenska kulturen. Den är unik i sitt slag genom blågula förfäders handlingar, värderingar och känslor för vad som var och vad som skulle bli Sverige. Den svenska kulturen är, enligt Sverigedemokraternas nationella berättelse, resultatet av en medveten process där den aktivt odlades genom att ”rätt” saker inkorporerades och yttre impulser som inte ansågs vara värdefulla eller passa in i kulturen avvisades. Det innebär också att övervunna hot och skördade framgångar har sitt ursprung i organiskt odlade egenskaper.

Berättelsen om Sverige börjar också i skiftet från fornnordisk asatro till europeisk kristendom. Från att vara en isolerad region i kontinentens periferi integreras Norden i Europa. Genom utökad kontakt via det transnationella kristna nätverket förenas de nordiska folken med en större gemenskap. De blir på så sätt medlemmar av de västländer som för fram den europeiska civilisationen. Samtidigt får kungarna makt via kyrkan och kan därmed bilda egna kungariken. Kristendomens vagga i Sverige ska också lägga grunden för den svenska kulturens värderingar. Sverige är nu en del av världen, vilket också betyder att världen har hittat till Sverige. Då blir också landets särprägel tydlig: ”Förhållandena, förutsättningarna och kulturen i vårt land har gjort att den svenska kristendomens historia innehåller vissa särdrag i jämförelse med andra kristna länder.”¹⁰³

101 Wallestes 2004, s. 16f.

102 Wallestes 2004, s. 206f, 269f, 305.

103 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 27.

Kristendomen kommer att följa med genom dessa tusen år, och kommer att få olika betydelser vid olika perioder. Framförallt ligger den i bakgrunden som en sammanhållande institution och en förmedlare av traditionella kristna värden och kulturyttringar som kan användas som försvar mot yttre kulturimpulser.

Svenskarnas plats på jorden

Vad gäller betydelsen av narrativets geografiska placering så är den en förutsättning för kulturutbyte mellan svenskar och andra folk, samt för hur den svenska nationens särprägel har formats. Uppgiften att bevara nationens särprägel faller på de svenskar som lever idag. Ett påstående som adresserar det existentiella behovet av att orientera sig i tid och rum, för att placera sig själv i ett meningsfullt sammanhang. Som tidigare nämnts var Sverige inte tomt på folk före vikingatiden och de folk som befann sig inom Sveriges gränser sammanflätades för att bilda den svenska nationen. Men det är en väsentlig skillnad mellan stater och nationer:

Vi inser till exempel att det i vissa fall är nödvändigt att låta en stat omfatta flera nationer och att vissa nationer med hävdvunnen historisk rätt till det territorium de bebor saknar realistiska förutsättningar att kunna skapa och upprätthålla en egen stat. Närliggande exempel på detta är den svenska statens relation till de samiska och tornedalsfinska nationerna samt till den finlandssvenska minoritet som lever inom den finska statens ramar.¹⁰⁴

Särskilt samerna ges som folkgrupp ett egenvärde eftersom de utgör en mindre nation inom den svenska statens gränser: ”I Sverige finns förutom svenskarna två urfolk, samerna och finnarna. Dessa har lika stor hemortsrätt i Sverige som svenskarna och bör beredas möjlighet att bevara och levandehålla sina språk och kulturarv.”¹⁰⁵ Sverigedemokraterna proklamerar också ”[e]tt starkt stöd till bevarandet och levandegörandet av det samiska kulturarvet genom höjda anslag till sametingets kulturbudget och starkt stöd till den samiska modersmålsundervisningen”.¹⁰⁶

Att samerna på detta sätt inkorporeras i narrativet är ett sätt att ännu tydligare markera att de inte är medlemmar av den svenska nationen, att de är av ett annat slag som inte kan förväntas vare sig vilja eller kunna bli svenskar. Detta förstärks genom att det inte finns några parallella utvecklingslinjer för nationerna i narrativet. Samerna nämns endast som ett urfolk som bör få leva i ”sin” del av världen. På grund av sin historiska rätt till marken tillåts de särskilda rättigheter, till exempel rörande renskötsel, men bara så länge de inte gör anspråk på att vara en del av den svenska historien och kulturen.

När Sverigedemokraterna resonerar kring nationer och stater är det tydligt att staten är av

104 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 14.

105 Sverigedemokraternas partiprogram 1996, s. 12; 1999, s. 15.

106 Sverigedemokraternas valmanifest 2014, s. 18.

underordnad betydelse: ”Sverigedemokraterna skiljer på medborgarskap i den svenska staten och tillhörighet till den svenska nationen, men anser samtidigt att alla medborgare oavsett nationstillhörighet skall vara lika inför lagen och ha samma rättigheter och skyldigheter.”¹⁰⁷ Samernas nation och kultur är separerad från den svenska nationens, men de ryms båda inom den svenska staten, vilken de har rätt att tillhöra på grund av deras historia. Staten bör då tolkas som en politisk enhet, vars obligation är att värna om dess medborgare genom att se till att de kan leva efter de förutsättningar som är nödvändiga för nationernas olika behov. Sättet som Sverigedemokraterna talar om nationen härstammar från 1800-talets nationsbegrepp där nationerna var tänkta att återväcka och bevara tidigare generationers heder. De utgår från nationen som en kontinuitet som överskrider individens eget begränsade liv. Den är således mer livskraftig och mer beständig än individen. Nationen behöver en berättelse precis som individen eftersom den har samma behov av kontinuitet, men eftersom den inte är begränsad i tid gör tillhörigheten till en nation individen i begränsad mån odödlig. Mer specifikt har Sverigedemokraternas användning av begreppet nation sina rötter i 1890-talets ideologiska historiebruk, då det togs i anspråk för att visa på vikten av Sveriges långa historia, samt för att påvisa naturliga skillnader mellan olika folk. Eftersom nationen inte anses vara en konstruktion, utan ses som självklar och oemotsäglig är det tydligt att Sverigedemokraternas syn på nationen är primordial.¹⁰⁸

Den svenska nationen är, och bör vara, den dominerande inom statens gränser. Sverige är svenskarnas plats på jorden och den plats där de ”har en absolut rätt att verka och kan utveckla vår egen särart och identitet”.¹⁰⁹ Ordet särart används även i sammanhang då större geografiska områden förs på tal:

Den djupaste roten till den svenska kulturens särart ligger i vår historia och i den natur och det klimat där den har vuxit fram. Mot denna bakgrund är det inte särskilt förvånande att vår kultur uppvisar stora likheter med våra nordiska grannländers. Genom likheterna i levnadsbetingelser och årtusenden av nära och naturliga relationer mellan befolkningarna har en skandinavisk och nordisk kulturkrets vuxit fram.¹¹⁰

Gränserna mellan de nordiska länderna är löst fixerade och det ska vara lätt för nordiska medborgare att erhålla svenskt medborgarskap och inlemmas i den nationella samhörigheten, eftersom de delar stora kulturella likheter med den svenska nationen: ”Som infödd svensk räknar vi den som är född eller i tidig ålder adopterad till Sverige av svensktalande föräldrar med svensk eller

107 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 16.

108 Anderson 1996, s. 183, 193; Zander 2001, s. 71, 73.

109 Sverigedemokraternas principprogram 2003, s. 6; 2005, s. 7.

110 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 18.

nordisk identitet.”¹¹¹ Av detta kan utläsas att gränser mellan stater är mindre viktiga än likheter mellan nationer även i detta sammanhang.

Att hålla bruten mark öppen

Världens kulturer skiljer sig åt eftersom de vuxit fram i olika klimat och miljöer: ”Den djupaste roten till den svenska kulturens särart ligger i vår historia och i den natur och det klimat där den har vuxit fram.”¹¹² Att fränkopplas naturen är att stympa sina kulturella rötter. När de svenska landskapen kommer på tal framhävs rika traditioner av järngruvor, skogsskötsel och lantbruk: ”De olika landskapen har ännu i våra dagar behållit en viss kulturell särprägel. Norrlands bedårande fjällvärld, Bohuslans karga stenkuster, Smålands djupa skogar, Skånes vajande vetefält, allt detta och mycket, mycket mera, det är vårt Sverige.”¹¹³ Folket måste vara nära och vårda den natur som föder dem både bokstavligt talat och avseende kulturell förankring. Det är inte bara geografisk anknytning som förloras när man distanseras från naturen, det är även respekt för naturens förutsättningar som resurskälla.

Framtidsprognosen är allt annat än ljus. En tidpunkt förutses då respekten för Sveriges naturresurser glöms bort och därmed också förmågan att se hur de hör ihop med en livskraftig svensk kultur. I 1800-talets historieskrivning var denna föreställning om det geografiskas betydelse för kulturens utveckling högst närvarande, enligt Anna Wallesta, då Sveriges befolkning ansågs påverkas av den direkta närmiljön. Skogen, fälten, bergen och sjöarna hade betydelse för hur den svenska kulturen formades.¹¹⁴ Det är en uppfattning som Sverigedemokraterna instämmer i: ”Skog och jord har format händer och sinne och sakta men säkert lagt grunden för vår kulturella identitet.”¹¹⁵ En del av denna kulturvård är en restriktiv importpolitik på odlingsbara grödor. Här anses det finnas stora möjligheter att återknyta folket till naturen och förfädernas slit: ”Den odlingsbara marken bör bevaras; att hålla gammal bruten mark öppen är att hylla våra förfäders ansträngningar och minne.”¹¹⁶ Jordbruket, skogsskötseln och gruvnäringen anses vara fyllda av kunskaper som är nedärvda genom generationer. Det betyder att de lärdomar som finns idag helt och hållet är beroende av vad tidigare generationer har fört vidare. Svenskarnas uppgift idag är att säkerställa att detta arv bevaras: ”Att vårda naturen och vara rädda om vår livsmiljö är helt nödvändigt för vår egen och kommande generationers överlevnad.”¹¹⁷

111 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 15.

112 Sverigedemokraternas valmanifest 2014, s. 18.

113 Sverigedemokraternas partiprogram 1996, s. 3; 1999, s. 1.

114 Wallesta 2004, s. 235.

115 *SD-Kuriren* nr 109, 2014, s. 22.

116 Sverigedemokraternas partiprogram 1996, s. 11; 1999, s. 13.

117 Sverigedemokraternas partiprogram 1996, s. 4; 1999, s. 2.

”Kladda inte ditt kladdiga kladd på historiens hjältar”

Sverigedemokraterna laborerar inte bara med epoker i sin berättelse om Sverige och dess historia, även särskilda grupper och individer, främst monarker, lyfts fram. Som ovan nämnts menar de att vikingarna och deras ambitioner att expandera inte ska ses som barbari och förtryck. Samma princip gäller för efterföljande svenska kungar. De menar att dessa ambitioner inte kan ses som negativa, tagna ur sin kontext: ”När en 1990-talsmänniska lägger 1990-talets filosofiska mallar över historiska personligheter som verkat i tidigare sekel är detta inte vederhäftigt.”¹¹⁸ Detta kan, för att tydligare illustrera principen, jämföras med uttalandet av Jimmie Åkesson i Almedalen 2014 när han i sitt tal utbrast ”kladda inte ditt kladdiga kladd på historiens hjältar!” riktat mot Socialdemokraternas partiledare Stefan Löfven.¹¹⁹ Intressant är här även att Sverigedemokraterna själva reflekterar över det moraliskt riktiga i att använda sig av historia för att stärka argument i den politiska retoriken.

Engelbrekt Engelbrektssons plats i den svenska historiekulturen manifesterades redan under Gustav Vasas tid. Då ansågs han vara en ofördelaktig figur och, för att förhindra idéer om uppror, arbetade Gustav Vasa för att få bort Engelbrekt ur historien. I Gustav III:s händer blev han en symbol för nationell frihet. Sedermera, när den franska revolutionens idéer hotade att blåsa liv i folkets frihetstörst blev Engelbrekt återigen farlig. På 1830-talet omstöpte Erik Gustav Geijer honom till riksdagens grundare, en liberal frihetsmartyr av folket. Under andra halvan av 1800-talet blev Engelbrektsmonument omåttligt populära. I början av 1900-talet blev Engelbrekt, i Carl Grimbergs och S. J. Boëthius historieskrivning, den som enade både ständer och landskap till en gemensam svensk sak.¹²⁰ Grimberg och hans historikerkollegor var engagerade i att skapa en nationell identitet i Sverige. För att mobilisera befolkningen porträtterades personer ur det förflutna som förebilder som kunde mana till handling i nutiden. Enligt Anna Wallestte var Grimbergs uppgift att ”lära svenskarna att våra förfäder är vi”.¹²¹ I detta sammanhang användes Engelbrekt som symbol mot hotet från arbetarklassens kamp och mot nationens fall, hans svenskhet markerades och han blev en förgrundsgestalt för nationalismen. Samtidigt med den allmänna rösträtten markerade borgerligheten att Engelbrekt grundat riksdagen och pekade på Sverige som demokratiskt i sin grundform.¹²²

Engelbrekt blev så småningom även en förgrundsgestalt för idén om folkhemmet som ett

118 *SD-Kuriren* nr 34, 1998, s. 3.

119 Freja Salö, ”Åkesson till hård attack mot Löfven i talet”, *SVT Nyheter*, tisdag 1 juli 2014.

<http://www.svt.se/nyheter/val2014/akesson-till-hard-attack-mot-lofven-i-talet>. Läst 2014-08-05.

120 Linderborg 2001, s. 275f.

121 Wallestte 2004, s. 294.

122 Linderborg 2001, s. 275–277.

samhälle i balans mellan klasserna. Per Albin Hansson beskrev Engelbrekt som mannen bakom den första svenska kampen för nationell frihet och samarbete och som en av demokratins förespråkare. År 1935 var ett stort år för Engelbrekt, då han för första gången blev en symbol vars betydelse kunde nå nationell konsensus oavsett politisk-ideologiska motsättningar. Hansson förmedlade en bild av Engelbrekt som upphovsman till nationalmedvetandet och som fader till folkgemenskapen. Idén anammades av både konservativa och liberaler som använde honom som en symbol för ursprunget till nationellt samarbete, för nationens överlägsenhet gentemot andra gemenskaper och som grundare av riksdagen.¹²³

Det ideologiska historiebruket av Engelbrekt Engelbrektsson manifesteras i den konstanta ”återupptäckten” av honom och av hans potential som narrativ aktör. Det nyskapande elementet i ideologiskt historiebruk illustreras tydligt här. Genom att peka på nästan 600 år av svensk demokrati används Engelbrekt politisk-pedagogiskt för att uppnå sympati med ideologiska strömningar och med nationen. Här ses också tydligt den tendens till konflikt som finns mellan olika brukare av politisk-pedagogiskt historiebruk, eftersom han som historiekulturell person har stått till förfogande för skilda ideologiska riktningar. Sammanfattningsvis kan, enligt Åsa Linderborg, tre huvudfunktioner spåras i bruket av Engelbrekt som historisk symbol, då han har använts vid olika tillfällen antingen som ”farlig revolutionär, frihetsmartyr eller nationell samlingsgestalt”.¹²⁴

På framsidan av *SD-Kuriren* nummer 36 (1999) står en ung Jimmie Åkesson, ännu inte partiledare, bredvid monumentet över Engelbrekt Engelbrektsson i Örebro. Anledningen är det årliga firandet av dennes dödsdag, som är en viktig tradition för Sverigedemokraterna. Inför högtiden är de noga med att betona hur svårtillgänglig platsen för minnesmärket är, och menar att det är ett medvetet drag av den svenska staten för att gemene man inte ska kunna ta sig till platser av nationell och historisk vikt eller intresse. I talet som partiledare Mikael Jansson höll vid monumentet jämförde han partimedlemmarna med de män som Engelbrekt värvade för sin kamp, män som ”stod upp för våra åsikter utan fruktan för konsekvenserna”.¹²⁵ Sverigedemokraternas mod är jämförbart med modet hos Engelbrekt och hans män i det att de kämpade mot tyska knektar och danska fogdar för att försvara sina rättigheter, medan rättvisans förkämpar idag måste bekämpa överstatliga organ, som Europeiska unionen och de inhemska politiker som genom svek och bedrägeri lurat folket. Engelbrektsdagen har etablerats som Sverigedemokraternas ”stora paraddag”.¹²⁶ Häri ligger politiska mål i direkt parallell med dåtiden, vilket är ett sätt för Sverigedemokraterna att genom ideologiskt och politisk-pedagogiskt historiebruk uppmäna till

123 Linderborg 2001, s. 278f, 281f.

124 Linderborg 2001, s. 275.

125 *SD-Kuriren* nr 36, 1999, s. 8.

126 *SD-Kuriren* nr 34, 1998, s. 11.

handling i samtiden.

Engelbrekts betydelse för den svenska historien kan inte nog understrykas: ”Engelbrekt Engelbrektsson hör utan tvivel till de viktigaste gestalterna i Sveriges historia som självständig nation. Hans mod, offervilja och styrka att stå upp för sin egen och sitt folks frihet tjänar som ett exempel för oss alla.”¹²⁷ Sverigedemokraterna menar också att ”i Engelbrekt har vi också ett odödligt exempel på att det lönar sig att stå upp och tala för sin och sina medmänniskors rätt”.¹²⁸

Svearna äger att konung taga så ock att vräka

Sverigedemokraterna hävdar att Sverige har haft en liknande vilja att uppnå folkstyre som under demokratins födelse i det antika Grekland, vilket har varit en förutsättning för Engelbrekts framgångar. Den svenska demokratin må väl inte ha uppnåtts förrän under 1900-talets början men den demokratiska grundidén är lika gammal som nationen själv:

Ett gammalt svenskt adelsmärke – det civiliserade samtalet – har anor tillbaka till rådslagen i förkristen tid. Den gamla landskapslagen från Västergötland stadgade att ”Svearna äger att konung taga så ock att vräka”. Sverige är ett av de få länder där bönderna aldrig varit livegna och där folket, i form av bondeståndet, alltid varit representerat i riksdagen och vår första tryckfrihetslag antogs redan år 1776, som den första i världen.¹²⁹

Bönderna har i historiekulturen fått representera det svenska folket och dess outplånliga törst efter frihet. Enligt Anna Wallestte kan man med fog påstå att ”[e]n av de mest seglivade och vitala föreställningarna om Norden, från vikingatid till modern tid, är svenskens känsla för lag och rätt”.¹³⁰ Den frihetstörstande bonden får i nationella myter representera ett folk som sedan vikingatiden kämpat emot orättvisor och på så vis uppnått folkrepresentation i Norden. Kungarna har alltid varit folkets likar.¹³¹ Åsa Linderborg menar att bondeallmogen används, och har använts, olika i politisk-ideologiskt historiebruk beroende på avsändare. Den politiska högern har framställt befolkningsgruppen som jämlik kungen, med grund i goda relationer och respekt, men ojämlik när det kommer till vem som rätteligen ska äga den politiska makten. Vänstern däremot har symboliskt framställt dem som till sin natur upproriska och väl medvetna om sina rättigheter gentemot överheten.¹³² I Sverigedemokraternas retorik framkommer båda dessa bilder.

127 *SD-Kuriren* nr 36, 1999, s. 9.

128 *SD-Kuriren* nr 36, 1999, s. 9.

129 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 5.

130 Wallestte 2004, s. 281.

131 Wallestte 2004, s. 263, 281.

132 Linderborg 2001, s. 274.

I fäderns spår för framtida segrar

Stora landsfäder fick representera fosterlandets utveckling och framgång i det politisk-pedagogiska och ideologiska historiebruket i början av 1900-talet. Nationalismen tog stöd av historien för att gestalta det långa liv Sverige än så länge hade levt, för att med det legitimera anspråket på en plats bland de världsledande nationerna och för att med det markera skillnader mellan svenskarna och andra.¹³³ Sverigedemokraterna följer i samma spår då de beklagar sig över att det inte längre hålls högtidliga firanden av Gustav II Adolf och hävdar att det är en del i ledet av att styra alla svenskar till att bli världsmedborgare istället för svenskar. Sverigedemokraterna anser det vara av stor vikt att återupprätta detta firande, då Gustav II Adolfs mål att ”skapa en stor svensk protestantisk makt i Nordeuropa” måste hyllas.¹³⁴ Här kan även hävdas att det är ett moraliskt historiebruk, i det att man påstår sig vara förtryckt av en elit som inte vill tillåta firandet av nationella gestalter. Gustav II Adolfs egenskaper som landsfader bör även de lyftas fram eftersom han, trots att han inte lyckades med att bygga en svensk nordeuropeisk dynasti, ”[g]enom sin tapperhet, sin fasta beslutsamhet och sitt goda ledarskap var han på god väg att lyckas.”¹³⁵ ”Lejonet från Norden”, ett epitet taget ur bibeln, var en benämning Gustav II Adolf fick redan på 1600-talet, första gången förekommande i hans egen krigspropaganda. Den tidens historieskrivare, liksom de vid sekelskiftet 1900, ägnade sig åt en genealogisk historieskrivning där syftet var att påvisa en genesis för den svenska storheten, samtidigt som den egna nationens storslagna förflutna hävdades.¹³⁶

Den historiska gestalt som efter Engelbrekt är den viktigaste för Sverigedemokraterna är Karl XII, som firas av svenska nationalister varje år den 30 november. I en motivering till varför de firar honom menar Sverigedemokraterna att ”[b]land de stora svenskar som lyser som stora föredömen för oss, svenska patrioter, är Karl XII nog den störste”.¹³⁷ Han hyllas för sitt mod och sin dåkraft, och som någon som, trots en ung ålder, gjort sig väl bemärkt för sina krigsframgångar. När den unge kungen kommer på tal får det inte sällan känslomässiga utspel som följd: ”De små, okunniga människor som då såväl som idag bespottat hjältekonungens minne är små maskar som endast förtjänar förakt.”¹³⁸ Detta är ett citat som saknar motstycke när det talas om andra historiska hjältar i Sverigedemokraternas retorik. Det kan jämföras med den socialdemokratiska bilden, under Hjalmar Branting, av Karl XII som en kung vars intressen inte gagnade folket. Branting menade att uppmärksammandet av stora krigskungar som Karl XII och Gustav II Adolf var problematiskt. Ett firande av dem var på bekostnad av folket, som hade fått betala för kungarnas fåfänga drömmar om

133 Zander 2001, s. 70f.

134 *SD-Kuriren* nr 22, 1993, s. 8.

135 *SD-Kuriren* nr 22, 1993, s. 8.

136 Zander 2001, s. 83, 94f.

137 *SD-Kuriren* nr 19, 1992, s. 6.

138 *SD-Kuriren* nr 19, 1992, s. 6.

stormaktsvälde.¹³⁹ Det är en syn som Sverigedemokraterna uppenbarligen inte delar.

Det kan tyckas svårt att förena starka monarker med ett frihetstörstande folk men Sverigedemokraterna gör det på så sätt att monarkerna representerar en kontinuitet som möjliggjort – egentligen kanske snarare tillåtit – folkets behov av frihet att tillgodosetts. Expansionsviljan har tidigare varit positiv, sett ur en genetisk historiesyn, och människor och handlingar i det förflutna bör även i detta fall bedömas efter denna princip: ”Historiska personer skall bedömas efter sin tid, så ock kungligheter. Stränga härskare för sekler sedan talar inte emot en modern monarki.”¹⁴⁰

Hur stor frihetslängtan det svenska folket än haft har det funnits behov av en stark, men rättvis, monark. Sveriges nuvarande konung Carl XVI Gustaf hyllas för att han har visat ”vilka fördelar den konstitutionella monarkin har”.¹⁴¹ Han har bidragit till Sveriges internationellt goda rykte och står som Sveriges egentlige statschef över ”partipolitiskt käbbel” genom sin självvalda neutralitet. Viktigast i den narrativa strukturen är att han som främsta fördel representerar monarkin som med ”sin historiska kontinuitet” ger ”ett samband med det förflutna som går ungefär 1 000 år tillbaka i tiden”.¹⁴²

Numera har den svenska monarkin ingen politisk funktion i den meningen att dess representanter kan inverka på realpolitiska frågor. Dess betydelse är mer som en symbol för det nationellt kontinuerliga och är i Sverigedemokraternas narrativ en viktig komponent som binder samman introduktionen med förväntningar inför framtiden: ”Det är Sverigedemokraternas uppfattning att den svenska statsbildningen gynnas av att Sverige även fortsättningsvis är en konstitutionell monarki, där regenten representerar kontinuiteten och stabiliteten i statsmakten.”¹⁴³

”Att förena de bästa elementen”

År 2011 är Sverigedemokraterna i många avseenden ett annat parti än det som bildades 1988. Medlemmar med åsikter som anses skada partiet utesluts löpande. Internt får de kritik för att vara toppstyrda och när det nya principprogrammet presenteras möts det av protester från partimedlemmar, som anser att det är en liten grupp tillhörande partiets toppskikt som formulerat ett manifest som inte stämmer överens med deras syn på partiets ideologi.¹⁴⁴ I det nya principprogrammet introduceras en ny definition av partiets ideologiska beteckning (vilken nämnts i bakgrunden) som socialkonservativt och nationalistiskt: ”Sverigedemokraterna är ett

139 Linderborg 2001, s. 297.

140 Sverigedemokraternas partiprogram 1999, s. 5.

141 *SD-Kuriren* nr 88, 2010, s. 2.

142 *SD-Kuriren* nr 88, 2010, s. 2.

143 Sverigedemokraternas principprogram 2003, s. 9; 2005, s. 9.

144 Tobias Olsson, ”Partiledningen vann strid om principprogrammet”, *Svenska Dagbladet*, lördag 26 november 2011. <http://www.svd.se/partiledningen-vann-strid-om-principprogrammet/om/sverige>. Läst 2016-03-15.

socialkonservativt parti med nationalistisk grundsyn, som betraktar värdekonservatism och upprätthållandet av en solidarisk välfärdsmodell som de viktigaste verktygen i byggandet av det goda samhället.”¹⁴⁵ Ett antal medlemmar reagerar mot beskrivningen då de menar att det innebär att röra sig bort från den rena nationalismen, som de anser att partiet huvudsakligen företräder. Partiledningen har en annan inställning. Enligt dem är det ett viktigt led i att locka till sig mittenväljarna och de hävdar samtidigt att det inte innebär någon förändring i deras politik.¹⁴⁶

Sverigedemokraternas ideologiska rötter härstammar, enligt dem själva, från mitten av 1800-talet i den europeiska socialkonservatismen, då en motreaktion kom från de socialkonservativa på klasskampen och dess stundande hot om ett splittrat samhälle. De anser sig tillhöra traditionen eftersom ”[d]e grundelement inom den klassiska socialkonservatismen som Sverigedemokraterna framförallt sympatiserar med är dess strävan efter att försöka skapa stabilitet och gemenskap i samhället genom att förena de bästa elementen hos den traditionella högern och den traditionella vänstern”.¹⁴⁷ Här syns åter den referens till den ”tvärpolitiska” hållning som nämnts i bakgrunden.

Som även nämnts i inledningen anser Jimmie Åkesson att folkhemstiden var den bästa perioden i svensk historia. Folkhemsepoken är i Sverigedemokraternas narrativ den gyllene tidsålder som utgör sista delen av introduktionen som direkt föregår den komplicerande handlingen, vilken kommer att redogöras för i nästa avsnitt. Folkhemmet som ett idealiskt samhälle och en gyllene epok i Sveriges historia har varit med i Sverigedemokraternas narrativ sedan partiets barndom. Redan 1988 framhövdes det som en viktig del av Sveriges unicitet: ”Sverige blev demokratins spjutspets i världen. Drömmen om Per Albins folkhem hade gått i uppfyllelse.”¹⁴⁸ Ju längre fram i partiets historia man rör sig, desto mer framträdande roll får folkhemmet i deras politiska retorik och därmed också i deras narrativ.

Även om de talar om Per Albin Hanssons folkhem så är det inte en renodlad socialdemokratisk skapelse de förhåller sig till. Journalisten och författaren Anna-Lena Lodenius menar att sättet som Sverigedemokraterna använder begreppet folkhem på idag är något helt annat än vad som avsågs under Hanssons tid, då det handlade om att jämna ut orättvisor och skapa jämlikhet i enlighet med klassutjämning. Vad Sverigedemokraterna syftar på är en jämlikhet som grundar sig på etnisk homogenitet.¹⁴⁹ För Sverigedemokraterna är socialkonservatismen roten till bygget av ett lyckat välfärdssamhälle: ”Flera decennier innan Per Albin Hansson höll sitt berömda folkhemstal hade svenska, socialkonservativt färgade samhällsdebattörer formulerat tankar om en välfärdsstat och

145 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 3.

146 Olsson 2011.

147 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 11.

148 *Sverige-Kuriren* nr 2, 1988, s. 2.

149 Lodenius 2009, s. 33.

lanserat begreppet folkhem.”¹⁵⁰ I dessa tankar menar de att både folkhemmets och deras egna ideologiska rötter finns:

Sverigedemokraterna betraktar folkhemstanken som en i grunden socialkonservativ idé. Visionen om ett återupprättat folkhem, där samhörigheten inte är baserad på klass- utan nationstillhörighet och där alla medborgare är garanterade en hög nivå av fysisk, ekonomisk och social trygghet, är också vägledande för Sverigedemokraternas politik på välfärdsområdet.¹⁵¹

Rudolf Kjellén var en konservativ statsvetare och politisk opinionsbildare vid årtiondena kring sekelskiftet 1900 som valdes in i riksdagen 1905. Han är känd för att vara den förste som använde begreppet folkhem som politisk metafor. Kjelléns folkhem var ingen välfärdsutopi. Hans nationalistiska konservatism utgick från en idealistisk bild av en gemenskap byggd av nationalism och gemensamma historiska band. I hans mening var nationalismen det som skulle hålla samman folkhemmet, i motsats till den internationalism som företrädde av arbetarrörelsen och Hjalmar Branting. Det svenska folket var enligt Kjellén, som per definition var primordialist, bäst hållet självständigt i relation till andra nationer. Sverigedemokraterna använder folkhemmet som ett paraplybegrepp och utgår från både Kjelléns och Per Albin Hanssons samhällsvisioner.¹⁵²

Åsa Linderborg menar att en ideologisk förskjutning skedde under 1920-talet, då det folkhem som framhölls var det som upprätthålls av en symbios av arbetarrörelsen och näringslivet, samtidigt som en mer positiv syn på kapitalismen framträdde hos arbetarrörelsen. Begreppet folkhemmets etymologiska förskjutning beror till stor del på att socialdemokratin kämpat för att uppnå herravälde över dess ideologiska betydelse. När Per Albin Hansson i sitt folkhemstal övertog begreppet från de konservativa togs det inte över ordagrant, det modifierades så att arbetarklassen blev inkluderat i konceptet folk. De konservativa hade använt begreppet i kontrast mot klass. Begreppet folk kan enligt Linderborg betyda ”de breda lagren”, ”de lägre samhällsklasserna”, ”nationen”, eller ”staten”. I Socialdemokraternas definition sker en förskjutning från de förra till det senare, i deras retorik betyder folk hela befolkningen.¹⁵³

För att relatera till Benedict Andersons tredje aspekt i vad som utgör en föreställd gemenskap – att den kategoriseras av en horisontell kamratskap – så framställdes folkhemmet hos både Kjellén och Hansson som präglad av en gemenskapstanke. Föreställningen om en gemenskap finns manifesterad i det kollektiva medvetandet, vilket är en förklaring till begreppets lyckade

150 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 11.

151 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 34.

152 Hans Dahlqvist, ”Folkhemsbegreppet: Rudolf Kjellén vs Per Albin Hansson”, *Historisk Tidskrift* 122:3 2002, s. 446, 449, 454–456.

153 Linderborg 2001, s. 364, 377f.

genomslag.¹⁵⁴ Känslan av att tillhöra en grupp är inte bara viktig för det kollektiva minnet, som nämnts är det enligt Aleida Assmann även en förutsättning för det individuella minnets existens.¹⁵⁵ Det förklarar varför det är lockande för politiker att referera till gemenskaper som svar på frågan för hur aktörer bör agera i samtiden, då det adresserar både individens och kollektivets behov av orientering i tid och rum.

Socialdemokraterna vidhåller bilden av Per Albin Hanssons folkhemstal 1928 som startpunkten för den nya tiden, då Sverige skulle röra sig i riktning mot ett unikt samhälle där alla kunde känna gemenskap och trygghet – som medlemmar av ett stort hem. Som politisk metafor var folkhemmet synnerligen framgångsrikt och dess succé var omedelbar. Att företräda folkhemmet var i ropet under 1930-talet, ett bevis på det är att Liberala partiet bytte namn till Folkpartiet 1934. I begreppets användning som symbol har det senare fått representera en framgångsrik period mellan 1940 och 1976 då de stora reformerna ägde rum. I Socialdemokraternas retorik markerades Sveriges unika ställning i världen, som teleologiskt förutbestämd och uppfyllt genom socialdemokratin.¹⁵⁶

Att Socialdemokraterna så effektivt lyckades koppla samman begreppet med sin egen politik berodde på deras långa regeringsperiod. Men när de under 1980-talet erkändes rätten att ta begreppet välfärdsstaten i anspråk var det inte längre förknippat med odelat positiva konnotationer. På 1980- och 1990-talet genomgick folkhemsbegreppet en betydande omvärdering, då det fick omfattande kritik för dess negativa baksidor, men fick sedermera åter ett uppsving i och med populariseringen av nationella myter. När samtiden upplevdes som hastigt förändrad sökte svenskarna sig till det förflutna för att få svar på frågor om vem de var och var de kom ifrån. I denna kontext bildades som bekant Sverigedemokraterna och var snabba med att plocka upp dessa myter för att försöka nå tolkningsföreträde av historien.¹⁵⁷

Folkhemmet har idag många betydelser, vilket som begrepp gör det användbart i olika sammanhang. Enligt Linderborg kan folkhemmet användas för att beskriva den socialdemokratiska ideologin, för att framhålla en svensk politisk utveckling som är ensam i sitt slag sett ur ett internationellt perspektiv, samt ett politiskt program som utgår från ett demokratiskt och jämlikt samhälle.¹⁵⁸ Här framkommer bevis för att Andersons första och andra aspekter av vad som utgör en föreställd gemenskap, vilka utgår från att nationen framställs som begränsad och suverän gentemot andra nationer, närvarar i denna historieskrivning då Sverige anses vara ojämförbart med andra länder och deras politiska utveckling.¹⁵⁹

154 Anderson 1996, s. 20–22.

155 Assmann 2004, s. 34f.

156 Linderborg 2001, s. 355f, 379.

157 Linderborg 2001, s. 258, 355f; Zander 2001, s. 19, 220f, 408; Hellström 2010, s. 95.

158 Linderborg 2001, s. 355.

159 Anderson 1996, s. 21f.

Socialdemokraterna anser sig bära resultatet av och vara den historiska drivkraften bakom en unik svensk utveckling som drivits fram av svenskarnas tro på frihet och jämlikhet. Per Albin Hanssons folkhemstal 1928 gjorde att idén om ett varken tidigare eller samtida jämförbart samhälle började etableras. Det är synligt, inte bara i Socialdemokratins historieskrivning, utan även i vetenskaplig forskning, att socialdemokratien anses erövra den politiska makten från Liberalerna under 1920-talet. I denna historieskrivning räknas 1930-talet till ett historiskt omslag för Sverige, då Socialdemokraterna menar att det innebar brytpunkten från 1800-talets klassamhälle till folkhemmet. Velfärdsstatens bildande är för Socialdemokraterna ett avgörande omslag i historien och beräknas till valet hösten 1932 (eller våren 1933) då det efteråt initierades stora reformer och folkhemsbygget sattes igång på riktigt.¹⁶⁰

Folkhemmet får symboliskt även stå för ekonomisk tillväxt, välfärden och det unika i den så kallade svenska modellen. Under efterkrigstiden, i alla fall fram till 1970-talet, hävdade de borgerliga partierna att även de låg bakom folkhemsbygget, då de påpekade att den konsensus som rådde i svensk politik om hur velfärdsstaten skulle byggas inte hade varit möjlig utan deras samarbetsvilja. Sedan 1970-talet har den politiska debatten i mångt och mycket behandlat hur folkhemmet efter Per Albin Hansson ska förvaltas.¹⁶¹

Kampen om folkhemmet är en kamp om tolkningsföreträde av historien. Begreppets ständiga aktualitet kan förklaras med att det visat sig flexibelt i vilka historiska erfarenheter som kan inkorporeras i det. Som Reinhart Koselleck argumenterar för så är sorterande och kategoriserande av historiskt minne format efter samtidens behov, vilket påverkar och påverkas av erfarenhetsrum och förväntningshorisont.¹⁶² Folkhemmet har visat sig vara livskraftigt i historiekulturen. Det har använts och används fortfarande av politiker för att förmedla olika verklighetsuppfattningar och för att förankra deras politik i en politisk kultur.

På grund av begreppets aktualitet har folkhemmet som symbol idag en större politisk potential än monarker från förr. Att folkhemmet får ökat utrymme i Sverigedemokraternas senare retorik innebär att hyllandet av Engelbrekt, Karl XII och de andra historiska hjältarna, som trots att de inte skrivs ur berättelsen om Sverige och deras betydelse för utvecklingen av landets unika historia inte framställs som mindre, blir mer av en intern aktivitet. Socialdemokraternas tillbakablickande på ett romantiskt förflutet har till stora delar successivt ersatts med en optimistisk tro på välfärdens framtid, något som Sverigedemokraterna inte har tagit efter. I deras historieskrivning finns hjältarna fortfarande kvar och i detta avseende utgår de från 1800-talets nationalism. För Sverigedemokraterna är en motsättning mellan att framhäva ett storslaget förflutet och en vision om en utopisk velfärdsstat, en

160 Linderborg 2001, s. 329–331, 353–355, 363, 387, 392f.

161 Zander 2001, s. 220, 408.

162 Koselleck 2004, s. 167–169.

retorisk förändring som tydligt ses hos Socialdemokraterna, inte nödvändig.¹⁶³ Det ideologiska historiebruket som framkommer i Sverigedemokraternas användning av begreppet folkhemmet tillämpas för att förankra dem i ett tydligt sammanhang med kontinuitet i politisk-ideologiska grunder och för att legitimera deras politiska ställningstaganden.

Sverigedemokraterna använder både Kjelléns och Hanssons folkhemsvisioner i sitt ideologiska historiebruk. Det är ett folkhem som utgår från samma ideal som Kjellén förespråkade – ett folkhem som baseras på nationell gemenskap – även om Hansson hade en positiv syn på nationen och ansåg den vara en förutsättning för folkhemsbygget.¹⁶⁴ Mellan Kjelléns och Hanssons folkhemsretorik görs ingen egentlig distinktion i Sverigedemokraternas narrativ – de talar om samma folkhem. Därmed blir det lättare att inkorporera i den narrativa strukturen, vari historien i en genealogisk tidsuppfattning hämtar sin legitimitet.¹⁶⁵

Narrativets introduktion har byggt upp förutsättningarna och gett kontinuitet till den genetiska process i Sveriges historia som lett fram till folkhemmet. Sverigedemokraterna ingår i den historiekulturella tradition som betraktar Sveriges historia som framdriven av en sällsynt vilja att arbeta tillsammans för att nå gemensamma mål vars ursprung dateras till mitten av 1550-talet, en uppfattning som förekommer i nationell såväl som internationell forskning. De lyckade välfärdsreformer som implementerades under Socialdemokratins glansdagar är en naturlig följd av Sveriges unika historiska utveckling.¹⁶⁶

Ommöblering i folkhemmet

Sverigedemokraternas valturné 2014 namngavs ”Jimmies (S)verigeturné”. Socialdemokraternas misslyckande med att förvalta sitt eget förvärv är en del i den komplicerande handlingen i Sverigedemokraternas nationella narrativ, tätt följt av massinvandringen.¹⁶⁷ I följande avsnitt lyfts de problem som enligt Sverigedemokraterna har varit Socialdemokraternas misstag, eller med ett mer moraliskt och känslomässigt laddat begrepp som kommer närmare Sverigedemokraternas retorik – svek. Detta svek beror främst på ”internationalism”, det vill säga de negativa effekterna av invandring, missbruk av sociala resurser samt moraliskt förfall. Sverigedemokraterna anser att begreppet folkhem har förändrats på grund av Socialdemokraternas användning av ordet och att äldre företrädare, som Per Albin Hansson, inte skulle tillåtas medlemskap idag. Till Sverigedemokraterna hade han däremot varit välkommen. Påståendet att ”[f]ör övrigt skulle Hansson själv sannolikt rösta på SD om han klev upp från Hades rike” ligger i linje med detta

163 Linderborg 2001, s. 329.

164 Zander 2001, s. 222f.

165 Assmann 2004, s. 185.

166 Linderborg 2001, s. 396.

167 Se Hellström 2010, s. 95.

påstående.¹⁶⁸

Enligt Sverigedemokraterna blossade internationalismen upp för fullt under Olof Palmes direktiv. Dess konsekvenser mynnade ut i ett rämnat välfärdssamhälle och en alltför tillåtande invandringspolitik. Alternativet för att åter få Sverige på fötter innebär att låta Sverigedemokraterna visa vägen:

Nu när välfärdsbygget rämnat, internationalisterna skapat svåra, näst intill olösliga, problem har det sökande svenska folket funnit att vägen till rättvisa heter sverigedemokrati. Sverigedemokrati är omsorg om våra svenska värden. Sverigedemokraterna är en politisk saneringsrörelse, vars främsta uppgift måste bli att restaurera nationen och ge vårt folk en ny tro och hopp om en ljus svensk framtid!¹⁶⁹

En konsekvens av internationaliseringens sikte bortom nationens gränser är mångkulturalismen, som också är en del av den komplicerande handlingen. Invandringen är komplicerande eftersom den utgör ett hot mot kontinuiteten, den kollektiva identiteten och den sociala tryggheten som kommer av att man kan känna igen sig själv i andra inom gemenskapen. Om den gemensamma identiteten och det naturliga odlandet av en nationell kultur upplöses eller försvagas försvinner också solidariteten och viljan att dela med sig av resurser till de mindre välbeställda. Enligt Sverigedemokraterna beror det på ”en inneboende motsättning mellan välfärd och mångkulturalism”.¹⁷⁰ Även om det är viktigt att vara medveten om den tacksamhet Sverige är skyldig andra kulturer, som influerat och gett den svenska kulturen positiva karaktärsdrag, har det nu gått för långt. Sverigedemokraternas mardrömsscenario är att den svenska homogena kulturen ”kommer att ersättas av klanbildningar och etniskt präglade befolkningsgrupper”.¹⁷¹

För att motverka detta negativa händelseförlopp som eskalerat under de senaste årtiondena anser Sverigedemokraterna att deras absolut ”viktigaste politiska målsättning är att återskapa ett svenskt Sverige”.¹⁷² De förnekar inte att invandringen till Sverige under tidigare århundraden har haft en ”positiv nettoinverkan på samhället”, men hävdar att skillnaden mot tidigare perioder av hög invandring är att de invandrade idag inte kan assimileras på ett lyckat sätt eller ingå i den svenska nationen, på grund av ett stort geografiskt och kulturellt avstånd från Sverige.¹⁷³ Den i övrigt homogena svenska befolkningen har tidigare varit en ”ovärderlig tillgång” och för att upprätthålla denna vill Sverigedemokraterna ”stoppa all invandring av människor från etniskt avlägsna

168 *SD-Kuriren* nr 103, 2013, s. 5.

169 *Sverige-Kuriren* nr 2, 1998, s. 2.

170 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 34.

171 *SD-Kuriren* nr 87, 2010, s. 11.

172 Sverigedemokraternas partiprogram 1994, s. 10; 1996, s. 11.

173 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 23.

kulturer”.¹⁷⁴

Det som möjliggjort att tidigare grupper av invandrare lyckats etablera sig i det svenska samhället är att svenskarna hållit fast vid sin egen folkkultur och endast tagit in impulser som på något sätt har varit kompatibla med den svenska, samtidigt som den svenska kulturen skänkt impulser till andra: ”Att en sådan växelverkan inte raderat ut de enskilda folkkulturerna och deras särprägel, beror på att varje sann folkkultur har ett djup i sina rötter, i sin unika historia och i sin vördnad för förfädernas värv.”¹⁷⁵ Det existentiella historiebruket som påvisats i narrativets inledning, gör sig återigen synligt här när kollektivet sätts i särskild förbindelse med ett historiskt minne. Citaten ovan belyser även vikten av att ha etablerat en tydlig tidslig och rumslig förankring i berättelsens orientering. Påståendet om att alla kulturer bär på ett unikt ursprung är också en bekräftelse av att Mattias Karlssons påstående att Sverigedemokraterna bekänner sig till den primordialistiska skolan av nationalism stämmer.

Socialdemokraterna bär skulden till den plats islam har tillåtits ta i samhället då de har ”en vana av att krypa för islamister” och därmed bidra till en ökad religiös extremism som sker genom bland annat värvningar till radikala grupper i moskéerna.¹⁷⁶ Nummer 69 av *SD-Kuriren* ägnas helt och hållet åt islam. Bland annat påstås att islam har legat i ett trettonhundraårigt krig mot Europa och att skulden, trots att det felaktigt porträtteras som om det hade grund i de kristna korstågen och sedermera kolonialismen, egentligen helt och hållet ligger på islam och på jihad, muslimernas heliga krig. Till skillnad från korstågen är muslimernas heliga krig inte över och jihad är fortfarande ett problem världen över. Viktigt är också att inte glömma att muslimerna kom nära en erövring av hela Europa. De lyckades till och med, i det som förut hade varit det kristna Konstantinopel, tillfångata nordeuropéer och sälja dem på marknader i Istanbul. De kristna i ockuperade områden behandlades mycket sämre än hur muslimerna behandlas i dagens västvärld och fick leva som ”andra klassens medborgare i sina egna länder”.¹⁷⁷

Sverigedemokraterna berättar att jihad inte är det värsta islam har på sin meritlista. Muslimerna var även inblandade i andra världskriget, och då på Hitlers sida: ”Hand i hand har islam och nazismen vandrat alltsedan 1930-talet och inte ens döden tycks kunna skilja dem åt.”¹⁷⁸ En ömsesidig beundran mellan muslimer och nazister, med Hitler, Himmler och Goebbels i spetsen, var högst påtaglig. Det fanns till och med en särskilt grym SS-division, som inofficiellt kallades SS Muhammed, med muslimer som frivilligt ingått ett förbund med nazisterna och som fick härja fritt i det ockuperade Frankrike. Deras främsta mål var att kämpa mot demokratin och judarna. Slutet på

174 Sverigedemokraternas partiprogram 1994, s. 10.

175 Sverigedemokraternas partiprogram 1996, s. 10; 1999, s. 12.

176 *SD-Kuriren* nr 69, 2006, s. 3.

177 *SD-Kuriren* nr 69, 2006, s. 7.

178 *SD-Kuriren* nr 69, 2006, s. 6.

andra världskriget innebar inte slutet på denna oheliga allians, utan man har fortsatt att ha ett fruktsamt samarbete och upprätthållit sitt nätverk. Flera högt uppsatta nazister fick nazismen att vara så populär idag att Hitlers *Mein Kampf* är "[e]nligt uppgift den bok som säljs mest efter Koranen" i arabländerna.¹⁷⁹

Syftet med denna historiebereskrivning av islam är att visa på att kollisionen mellan väst- och arabvärlden är ett resultat av försöken att förena två sorters samhällen, ideologier och kulturer, som genom historien har utvecklats genom disparata processer. Islam har, förutom att ha försökt förslava delar av Europa, också frivilligt deltagit i det största moraliska brottet i Europas kollektiva minne – förintelsen av judarna under andra världskriget. Dessutom är förbindelserna mellan islam och nazism långt från avskurna, då de kontinuerligt har upprätthållits och fortfarande upprätthålls.

Den komplicerande handlingen i narrativet har skett därför att välfärdens företrädare, Socialdemokraterna, har svikit och gjort att Sveriges framtid nu ligger i valet mellan välfärd och invandring, som i förlängningen innebär att den svenska nationen kan komma att hotas och att den svenska kulturen upphör att dominera. Samhället kommer att förändras och Sverige bli ett splittrat, otryggt land i händerna på de odemokratiska muslimerna. Parallella samhällen växer i otakt med varandra, vilket skapar polariseringar och osäkerhet och gör Sverige, där den förut så välgrundade känslan av social trygghet är på väg att upplösas, till ett oigenkännligt land.

Här är två aspekter av det politisk-pedagogiska historiebruket närvarande. Inom upprätthållandet av ett tydligt narrativ visar Sverigedemokraterna på hur händelser ur det förflutna har relevans även idag, när de framhäver dessa för att skapa sympati med nationen Sverige och antipati mot muslimer och islam. Här kan man verkligen tala om slagkraftig symbolik, som även karakteriserar det politisk-pedagogiska historiebruket, när de upplyser om muslimernas nära kopplingar till nazisterna under andra världskriget.

Svenskstämman tiger

Grunden till att både internationaliseringen och massinvandringen kunde ske var 1960-talets utvidgning av välfärdsstaten som ledde till grova missbruk av det sociala skyddsnätet.¹⁸⁰ Det trygghetssystem som välfärdsstaten skulle innebära och den utlovade ekonomiska tillväxten uteblev på grund av att "[s]edan slutet av 60-talet har ansvaret för vår nation legat i händerna på politiker som inte sett till svenska folkets bästa och dess behov i första hand. De som styrt Sverige har genom sin politik bidragit till upplösningen av vägledande etiska och moraliska principer".¹⁸¹ Sverigedemokraterna hänvisar skulden till etablissemangen som sviker, undanhåller information och

¹⁷⁹ *SD-Kuriren* nr 69, 2006, s. 6.

¹⁸⁰ Sverigedemokraternas partiprogram 1994, s. 3; 1996, s. 3; 1999, s. 1.

¹⁸¹ Sverigedemokraternas partiprogram 1989, s. 2; 1994, s. 3; 1996, s. 3; 1999, s. 1.

manipulerar. De själva, däremot, är inte en del av detta etablissemang. De framställer sig som varande av folket, ett alternativ för dem som tröttnat på politikens maktspel och undanhållande av information. Sverigedemokraterna är i motsats till andra politiska partier förankrade i verkligheten och tillhör det vanliga folket.

Sverigedemokraterna använder sig även i detta sammanhang av historiska exempel för att visa att etablissemangen (även refererat till som överklassen eller adeln) aldrig har varit sena att svika folket när de sett möjligheter till personlig vinning: ”Samma sak kan man se om och om i Sveriges historia. Överklassen tycks ofta ha haft väldigt lätt för att svika sitt fosterland.”¹⁸² Som en jämförelse nämns Valdemar Atterdags och överklassens svek i Visby 1361, då borgarna på avstånd betraktade legoknektarna medan de mördade de åskådande bönderna, varefter de välkomnade dem innanför stadsportarna och räckte över stadens rikedomar. Till tidigare avsnitt då monarkerna har avhandlats kan här läggas till att adeln, överklassen eller det politiska etablissemangen ofta har stått i direkt opposition till och motverkat folkets och monarkens vilja. Men det har aldrig lyckats eftersom folket har stått upp och kämpat för sina rättigheter. Folkets främsta företrädare och beskyddare är inte längre regerande monarker, utan Sverigedemokraterna som nu står i första ledet: ”Vi är den här nationen. Vi är det svenska folket, och folket brukar vinna i längden!”¹⁸³

Som nämnts ovan har kristendomen befunnit sig i bakgrunden i berättelsen om Sverige. I mötet med hotet från mångkulturalismen och islam tjänar den sitt syfte i berättelsen som kulturell beskyddare och bevarare. Sverigedemokraterna har protesterat ljudligt inför beslut om huruvida skolavslutningar ska få hållas i kyrkor eller i andra religiösa lokaler, samt huruvida de får lov att innehålla religiöst innehåll. Sverigedemokraterna föreslår att kristendomen, framför andra religioner, har rätt till en särställning i Sverige i ”kraft av sin historia”.¹⁸⁴ De menar att det är ett allvarligt hot mot den svenska kulturen om de traditionella skolavslutningarna skulle ändra karaktär:

Den svenska staten kan och bör inte vara religiöst neutral. Sverige har varit ett kristet land i över tusen år. Kristendomen är intimt sammanvävd med den svenska kulturen och identiteten. Få andra idéer och institutioner har varit lika betydelsefulla för formandet av den svenska kulturen som kristendomen och den svenska kyrkan.¹⁸⁵

Med förra avsnittets tema i åtanke är det tydligt vad kristendomen egentligen tjänar för syfte – som ett försvar mot en islamisering av Sverige. Den kulturella gemenskap som förmedlas genom kyrkan, i kraft av de traditioner som förmedlar en svenskhet tätt sammankopplad med det kristna arvet,

¹⁸² *Sverige-Kuriren* nr 2, 1988, s. 8.

¹⁸³ *Sverige-Kuriren* nr 2, 1988, s. 8.

¹⁸⁴ Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 27.

¹⁸⁵ Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 27.

skyddar mot yttre impulser som försöker, och kan komma att, förändra svenska värderingar i grunden. Politisk-pedagogiskt historiebruk används åter för att skapa sympati med den egna nationen och antipati mot dem som utmanar bilden av en svensk kollektiv identitet som är fast förankrad i den svenska kyrkans traditioner.

Sammanfattningsvis har etablissemang, i berättelsens komplicerande handlingar, negligerat vikten av den svenska historien och kulturen, samt de svenska värderingarna. De har missbrukat den svenska generositeten och bidragit till att moralen och viljan att dela med sig, vilket utgör själva grundvalen för välfärden, har upplösts och därmed skapat ett samhälle där det gäller att roffa åt sig medan man kan. Kulturen har fått lida på grund av att dess betydelse för det svenska samhällets sammanhållning har ansetts som oviktig, vilket har lett till att främmande krafter har släppts in. Det är i grunden inte invandrarnas fel att de splittrar det svenska samhället, utan etablissemangets, som släppt in dem innanför rikets gränser och negligerat vikten av att upprätthålla den svenska kulturens status för att skydda samhällsstrukturerna.

Moder Svea fjättrad

Titeln på den här uppsatsen är tagen från ett sammanhang där Sverigedemokraterna menar att Sverige ”fjättras” av den överstatliga Europeiska unionen.¹⁸⁶ Det är svårt att bestämma en exakt tidpunkt när narrativet når sitt klimax, då det föregås av en lång introduktion och en omfattande komplicerande handling. I fallet med Sverigedemokraternas nationella narrativ är det dock möjligt att finna punkter som anses vara särskilt viktiga för den väg etablissemanget tvingat den svenska nationen och kulturen på väg mot dess förfall. Sveriges medlemskap i EU och annat som sammanfaller under 1990-talet utgör därmed narrativets klimax och den punkt då de komplicerande händelserna får katastrofala konsekvenser.

Enligt Sverigedemokraterna bör Sverige inte vara med i EU eftersom det bryter ”vårt nationella oberoende och den frihet vi haft i hundratals år”.¹⁸⁷ I en koppling till specifika historiska händelser menar Sverigedemokraterna att ”[i] och med EU-medlemskapet har vi dessutom en nästan kuslig historisk parallell till Kalmarunionen, en politisk union som instiftats enbart för att befästa makten hos avlägsna styrelsemän, utan hänsyn till det egna landet och folket”.¹⁸⁸ I inledningen till narrativet benämns nationen som den naturliga gemenskapen och alla andra gemenskaper som onaturliga. Det är dags att åter uppvisa det mod som genom historien manifesterats av de stora män som lett Sverige: ”Exemplet Engelbrekt och Gustav Vasa visar att vi aldrig kan ta vår frihet för given, att den

¹⁸⁶ *SD-Kuriren* nr 105, 2013, s. 4.

¹⁸⁷ Sverigedemokraternas partiprogram 1994, s. 14; 1996, s. 15; 1999, s. 20.

¹⁸⁸ *SD-Kuriren* nr 36, 1999, s. 9.

alltid måste försvaras och om den går förlorad, återerövrats.”¹⁸⁹ Viktiga aktörer i narrativet, i form av historiska personer fyller här sitt syfte för samtida behov. Dåtid, nutid och framtid förenas när påstådda paralleller i narrativet används för att mana till handling.

Europa som kontinent är inte främmande för eller väsensskilt från Sverige, men under de senaste hundra åren har den förändrats till det sämre när ”gamla stolta kulturnationer suddas ut i en blandetnisk identitet”, vilket lett till att de nationella identiteterna är i upplösning.¹⁹⁰ Det rätta vore att värna om de högt stående nationerna i Europa men genom sina beslut har politikerna, eller etablissemangen, fört utvecklingen i negativ riktning:

De framsteg som gjorts under de självständiga, europeiska nationalstaternas tusenåriga historia är fantastiska och saknar motstycke i världen. [...] Inga överstatliga unionsbyggen har kunnat uppvisa tillnärmelsevis lika goda resultat. Trots detta finns det i dag starka krafter både inom Sverige och i den övriga Europeiska unionen, som mycket målmedvetet arbetar för att avskaffa nationalstaterna, de nationella gemenskaperna och de europeiska folkens självbestämmande.¹⁹¹

Trygghet och tradition

Den sista delen före berättelsens konklusion och den efterföljande sensmoralen är den förankring som leder tillbaka till nutiden. Det är här mottagaren åter placeras i sin egen samtid och förbereds på den orientering mot framtiden, där mottagaren kommer att, eller i alla fall bör, vara med och påverka händelseförloppet. Dessa två delar av narrativet är nära sammankopplade och i stort sett två sidor av samma mynt. För att det ska bli lättare att förstå hur de skiljer sig åt har jag valt att särskilt lyfta fram ett problem som Sverigedemokraterna ofta talar om när de talar om problemen med nutidens samhälle, nämligen pensionärernas situation idag. Respekt för historia, naturen och tidigare generationer går hand i hand, vilket tidigare även har visats i narrativets inledande orientering (se avsnittet ”att hålla bruten mark öppen”). Det är omöjligt att hedra det ena om man inte inser vikten av det andra:

Det är också viktigt att dra lärdom av historien. All utveckling ska baseras på tidigare erfarenheter och förändringar ska genomföras i små steg så att eventuella missbedömningar inte får ödesdigra konsekvenser för samhället. Nationen består inte bara av dess nu levande medlemmar utan också av dem som levat före oss och dem som ska leva efter oss. Traditionalism och reformism är, bortsett från den rent funktionalistiska aspekten, också ett sätt att ge förfäderna ett slags rösträtt, att värdera deras insatser och att föra deras ande vidare till kommande generationer. Att förvalta och förädla det gemensamma arvet är en av våra viktigaste uppgifter.¹⁹²

189 *SD-Kuriren* nr 36, 1999, s. 9.

190 Sverigedemokraternas handlingsprogram i EG-frågan 1992, s. 3.

191 Sverigedemokraternas valmanifest i EU-valet 2014, s. 3.

192 Sverigedemokraternas principprogram 2003, s. 7; 2005, s. 8.

De äldre upplever ett svek som ingen annan i samhället erfar. I kraft av att ha byggt upp välfärden, tagit sitt ansvar för kommande generationer och sett till landets bästa har de rätt till en trygg och säker ålderdom och förtjänar att visas uppskattning för vad de åstadkommit: ”De äldre har med sina insatser varit med om att skapa det samhälle som vi nu lever i. De har med hopp om en ljusare framtid lagt ned flit och kraft i yrkeslivet och omsorg och kärlek i familjen för att förbättra tillvaron för sina fränder i folkhemmet.”¹⁹³ Men vad som väntar dem på ålderns höst är den absoluta motsatsen. Deras liv och tillvaro är ensamt och ovärdigt, eftersom de, enligt Sverigedemokraternas retorik, har uteslutits ur den gemenskap de själva har byggt. Sverigedemokraternas kontroversiella valfilm från 2010, som stoppades av TV4-gruppen, visar hur pensionärer stödda på rullatorer med knarrande hjul och kvinnor i niqab bakom stora barnvagnar tävlar mot varandra för att få pengar ur statskassan.¹⁹⁴ Budskapet är enkelt: antingen väljer man att ge pengar tillbaka till dem som själva tjänat för dem eller så ges dem till invandrarna. Valet är svenskarnas. Här gör sig både en genetisk och en genealogisk historiesyn tillkänna. Uppfattningen om historien som en progressiv process där varje val och handling för utvecklingen i en bestämd riktning påvisar det genetiska perspektivet. Det genealogiska består av att den nutida situationen bestämmer vad som väljs ut och lyfts fram ur historien för att ingå i narrativet.

Kontinuiteten i Sveriges historia som inte fick brytas har, på grund av oansvarigt beteende, brutits. Som följd hänger gemenskapen och tryggheten som samhället är uppbyggt av på en skör tråd. Sverigedemokraternas syn på det ideala samhället är en stor gemenskap där alla både inser och uppfyller sina förpliktelser gentemot andra medlemmar av gemenskapen. Genom denna gemenskap och dessa förpliktelser bildas och upprätthålls ett band mellan yngre och äldre generationer. Den nationella identiteten har varit själva drivkraften bakom välfärdens framväxt, de demokratiska värderingarna och den fredliga inställning som ligger bakom Sveriges särart. Dåtid, nutid och framtid blir effektivt hopknutet när individer placeras i ett tydligt sammanhang. Ett sådant tydligt sammanhang är enligt Sverigedemokraterna svårt, för att inte säga omöjligt, att uppnå i ett mångkulturellt samhälle, där mindre parallella samhällen skapar svåra klyftor och kulturella motsättningar mellan befolkningsgrupper.

Morgondagen tillhör oss

Kontentan av berättelsens konklusion är att det finns goda skäl att ha dåligt samvete för utvecklingen i Sverige och att känna ett ansvar för att ställa allt till rätta. I Sverigedemokraternas

¹⁹³ Sverigedemokraternas partiprogram 1989, s. 13; 1994, s. 12; 1996, s. 13; 1999, s. 17.

¹⁹⁴ Mats J. Karlsson & Jenny Kallin, ”TV4 stoppar SD:s reklamfilm”, *Dagens Nyheter*, fredag 27 augusti 2010. <http://www.dn.se/nyheter/valet-2010/tv4-stoppar-sds-reklamfilm/>. Läst 2016-02-13.

politik dominerar ”[f]örvaltarskapstanken, det vill säga strävandet efter att inte lämna över vår hembygd, vårt land, vår kontinent och vår planet i ett sämre skick till våra barn”.¹⁹⁵ Detta är något som svenskarna enligt alla indikationer är på väg att misslyckas med:

Erfarenheter från vår historia och vår omvärld visar att de viktigaste faktorerna för att kunna skapa ett sådant samhälle är småskalighet, en fungerande rättstat, en stark gemensam identitet och grundläggande social rättvisa. Några nyckelord i partiets politik är förvaltarskap, stabilitet, trygghet, kontinuitet och omtanke.¹⁹⁶

Vad som krävs nu är att fortsätta kämpa för en befrielse från internationalismens förtryck och se igenom elitens lurendrejeri för att kunna återvända till en bestående samhällsordning. Det krävs också en återgång till att beakta tanken om ett långsamt framåtskridande för att omvärdera hur samhällsinstitutionerna ska fungera. Samtidigt måste det reflekteras över huruvida alla har lika rättigheter att ta del av välfärdens förmåner. Det är svenskar som har byggt Sverige – alltså är det svenskar som ska få ta del av nationens favörer. I detta fall måste dessa återtäta: ”Kompromissernas tid är förbi. Sanningens och upprättelsens ögonblick nalkas. Morgondagen tillhör oss. Vi svenskar, som i tysthet lidit och förödmjukats under internationalismens förtryck, kräver vårt fosterland åter.”¹⁹⁷ Genom ett ideologiskt historiebruk används slagkraftig symbolik och tydliga referenser till historiska händelser, vilket upprätthåller ett tydligt narrativ där nutiden ställs i direkta paralleller med dåtiden:

Som en konsekvens har hatet från de objudna främlingarnas och landsförrädarnas sida, mot oss, som älskar vårt land tilltagit med åren. Men vi vore ovärdiga karl [sic!] XIIs [sic!] minne om vi lät oss kuvas till tystnad och underkastelse. Nej, fiendens terror visar, att Karl XIIs [sic!] anda är viktigare än någonsin, om vårt Sverige ska kunna resa sig på nytt.¹⁹⁸

Nutidens problem kommer bara att bli värre och värre om inte svenskarna väljer att göra något åt dem. I lojaliteten till förfäderna finns arvet, i ansvaret för kommande generationer finns svenskarnas framtid och ”[i]ngen svensk kan befrias från sitt ansvar för Sveriges framtid”.¹⁹⁹ Samhället måste röra sig bakåt till ”[e]tt samhälle likt till exempel det svenska samhället på 1960-talet, med en uttalat överordnad majoritetskultur och en aktiv assimileringspolitik”.²⁰⁰ För att lyckas med detta måste det krävas av invandrare att de anpassar sig till den svenska kulturen och inte tvärtom. Viktigt

195 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 41.

196 Sverigedemokraternas principprogram 2003, s. 3; 2005, s. 4.

197 *Sverige-Kuriren* nr 1, 1988, s. 24.

198 *SD-Kuriren* nr 19, 1992, s. 6.

199 *Sverige-Kuriren* nr 1, 1988, s. 24.

200 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 21.

är att ett sådant samhälle aldrig kan kallas mångkulturellt, och att den svenska kulturen tillåts ta sin plats som dominerande kultur med grund i sin historiska roll i Sverige och i minnet av fornstora dagar. Mardrömsscenarioet är ett samhälle där majoriteten av befolkningen inte upplever sig tillhöra en nationell gemenskap och som därmed skulle stå inför risken att utplånas: ”Kvar skulle en trogen urbefolkningsspillra bli utan andra möjligheter än att förhandla om ett reservat.”²⁰¹

Narrativets explicita innehåll är redogjort för i berättelsens inledning, komplicerande händelser, klimax och nutidsorientering. Det implicita innehållet, som utgör grunden för sensmoralen, leder fram till det ödesmättade budskapet att ”[v]arje nation har en speciell historisk uppgift. Varje människa och varje folk måste lära sig att vandra sin egen väg mot frälsning eller förtappelse. Den väg vi väljer kommer slutgiltigt och för all framtid att avgöra Sveriges öde”.²⁰²

Som jag har argumenterat för i teoriavsnittet så överlappar historiebruk ofta varandra och kan även ge legitimitet åt och förstärka varandra, vilket är fallet i Sverigedemokraternas berättelse om Sveriges historia.²⁰³ I det inledande kapitlet lyfts relationen mellan det ideologiska och det existentiella historiebruket fram, vilken sedan synliggjorts i resten av analysen. De båda bruken förenas även med ett politisk-pedagogiskt historiebruk, som i detta fall är beroende av och ett resultat av det ideologiska och det existentiella bruket.

Sverigedemokraternas ideologiska historiebruks politiska potential förverkligas i narrativet som utgår från historiska epoker, händelser och personer vars samband lyfts fram och förklaras i en sammanhängande berättelse. De tydliga parallellerna mellan dåtid och nutid skapar en kontinuitet vilken gör historien relevant för nutiden. I det existentiella historiebruket, vari behovet att orienteras i tid och rum tillgodoses, är av tydligare karaktär än det ideologiska eftersom dess förutsättningar är annorlunda än de djupare narrativa strukturerna. Det existentiella historiebruket är i Sverigedemokraternas fall ett svar på väljarnas existentiella behov av att få bekräftat sin egen meningsfullhet i en upplevd osäker samtid och en rädsla för den framtida utvecklingen.

Både det ideologiska och det existentiella historiebruket är av samtidig politisk-pedagogisk karaktär. Då syftet med att berätta om Sveriges historia primärt är att skapa sympati för den egna nationen genom en tydlig samhörighetskänsla, exkluderas samtidigt de som inte känner igen sig i eller kan identifiera sig med den verklighet som förmedlas i narrativet. Den tydliga symbolik som används när narrativets olika delar sammanfogas, är ett sätt att utnyttja det som existerar i historiekulturen för att legitimera sina egna ideologiska grunder och politiska ställningstaganden.

201 Sverigedemokraternas partiprogram 1996, s. 12.

202 *Sverige-Kuriren* nr 1, 1988, s. 24.

203 Karlsson 2009, s. 59.

Avslutande reflexion

Uppgiften jag har åtagit mig i den här uppsatsen är att studera mötet mellan historia och politik. Historiska fakta har i sig ingen mobiliserande kraft. I analysen har jag granskat och exponerat tillfällen då politiska aktörer använder historia för just detta syfte – att mobilisera väljare och uppmanna till handling i samtiden. När det kollektiva minnet politiseras bör det rubriceras minnespolitik, genom vilket kollektiva föreställningar och hur dessa i samband med värderingar påverkar individens historiemedvetande och manar till handling kan studeras. Jag har förklarat och har försökt förstå Sverigedemokraternas särskilda dragningskraft på väljare genom att undersöka hur de utgår från existentiellt orienterade mänskliga behov. Den narrativa analysen har varit ett verktyg för att kartlägga bruket av historia och vikten av deras historieintresse i kampen om dåtid, nutid och framtid. Mina resultat har visat att Sverigedemokraterna utgår från en tydlig narrativ struktur med kontinuitet som ledord.

De teoretiker jag presenterar i det analytiska ramverket har alla det gemensamt att de dekonstruerar föreställningar som länge har ansetts vara naturgivna. Aleida Assmann visar på ritors betydelse för en upplevd kontinuitet och för att ge människor ett samband med det förflutna.²⁰⁴ När Sverigedemokraterna protesterar mot att skolavslutningar flyttar från kyrkorna eller när de kämpar sig genom terrängen för att ta sig till det svåråtkomliga Engelbrektsmonumentet är det ett uttryck för att koppla samman individens erfarenheter med kollektiva föreställningar. Minnets funktion i processen av mental förståelse för historiens genealogiska tidsuppfattning är att den sammanfogar generationerna och försvagar tidsgränserna dem emellan.²⁰⁵ Reinhart Koselleck ställer begreppen erfarenhetsrum och förväntningshorisont i relation till begreppen tid och rum. Förväntningar på framtiden påverkar erfarenheter av det förflutna och vice versa, beroende på hur historiskt minne och glömska sorteras och kategoriseras efter samtidens behov.²⁰⁶

Michael Billigs och Benedict Andersons teorier baseras på funktionerna av kollektiva föreställningar inom nationalism. Billig menar att en komplex dialektik mellan hågkomst och glömska existerar i de konstanta påminnelser om nationen som möter oss dagligen. Han menar att dessa påminnelser är banala och att nationalism är reproducerat av alla, medvetet som omedvetet. Enligt Andersons resonemang kring föreställda gemenskaper är en gemenskapstanke starkt manifesterad både i det kollektiva och i det individuella historiemedvetandet. I mitt teoretiska ramverk framhävs dessa teorier för att visa att det i hågkomsten också finns glömska och att det ur denna glömska formas berättelser.²⁰⁷

204 Assmann 2004, s. 34f.

205 Assmann 2004, s. 186.

206 Koselleck 2004, s. 167–169.

207 Billig 2010, s. 6, 8, 37f, 49; Anderson 1996, s. 20–22, 192f.

En konstruktion kan framställas som naturlig i en koherent berättelse. För att parafrasera den tidigare citerade Hayden White så kan en berättelse omöjligt vara sann, eftersom alla berättelser förmedlas med ett syfte och innehållet bestäms av dess funktion.²⁰⁸ Teorierna om hur kollektiva föreställningar påverkar individens eget medvetande om sin placering i rum och tid baseras på alla människors existentiella behov av att ingå i ett sammanhang som är större än en själv. Samtidigt blir tid mänsklig först när den formuleras i ett narrativ, enligt Paul Ricœur.²⁰⁹ Hur dessa föreställningar kan påverkas av olika aktörer är nästa steg i att studera hur de påverkar individer till handling. Den narrativa modell som analysen är strukturerad efter har även visat att samtidigt som historia är viktigt för att formulera ett narrativ så är historiemedvetandet en förutsättning för narrativ kompetens och förståelse.

Ett sätt att kartlägga när historia möter politik är att på djupet förstå den process vari erfarenheter omvandlas till berättelser och hur de förändras genom tolkning. Berättelsens intrig, som utgörs av berättelsens explicita innehåll, styrs helt och hållet av dess funktion i berättelsens implicita budskap, sensmoralen. För att en berättelse ska kunna förmedla en tydlig sensmoral är den beroende av kontinuitet. Det måste finnas en röd tråd som leder fram till en uppmaning inför framtiden. I Sverigedemokraternas historieskrivning är den röda tråden tydlig och sensmoralen, själva syftet med att förmedla berättelsen, är en uppmaning om att ta ansvar och kämpa för ett bättre Sverige, med avsikt att stoppa utvecklingen som går mot ett splittrat och fientligt samhälle präglad av otrygghet. I sin historieskrivning placerar de sig själva i ett sammanhang där de framstår som de enda som kan förhindra att framtiden går i negativ riktning. Endast genom ett ansvarstagande, som hedrar tidigare generationer svenskar och visar respekt för den svenska naturen och kulturen, kan Sverige återgå till den samhällsordning som rådde under folkhemstiden. I deras narrativ visar de hur historien påverkar nuet och hur den bör influera framtiden. De förmedlar ett tydligt meningssammanhang och en känsla av ansvar som manar både kollektiv och individ till handling i samtiden.

Sverigedemokraterna vill med sin historieskrivning uppnå ett exklusivt anspråk på att vara arvtagare till den ideologi som låg till grund för folkhemmets och välfärdssamhällets gyllene tidsålder i svensk historia. Historia är viktigt för deras politik eftersom de behöver förankra både sig själva och politiken i historien, för att ett trovärdigt narrativ ska kunna frammana en föreställning om ett behov att ta ansvar för Sveriges framtid. De behöver också historia för att legitimera sig själva politiskt och ideologiskt i samtiden. För att lyckas med detta är de beroende av att kunna skapa ett meningsfullt sammanhang för individen där skarvarna mellan dåtid, nutid och framtid

208 White 1999, s. 9.

209 Ricœur 1990, s. 3, 52.

suddas ut.

Historien och de historieprodukter som använts i Sverigedemokraternas narrativ är lagrade i den svenska historiekulturen. Referenserna till vikingatiden i narrativets orientering är ett exempel på detta, bruket av begreppet folkhemmet ett annat. De laborerar inte bara med epoker, utan lyfter även fram personligheter ur det förflutna. Engelbrekt Engelbrektssons är en av de gestalter i svensk historia som används mest i den svenska historiekulturen. Även kungar, som Gustav II Adolf och Karl XII, används för att uppvisa den kontinuitet som den svenska monarkin utgör i Sveriges historia. Svenska bönders eviga frihetstörst visar en parallell linje i historien som också den representerar kontinuitet. Sverigedemokraterna kombinerar dessa två för att visa på uniciteten i den svenska demokratins utveckling. Folkhemmet används som symbol för den moderna epok i Sveriges historia som utgör exempel på både en guldålder och den efterföljande katastrofala förlusten av ett idealiskt samhälle för Sverige. Historien som används visar att Sverigedemokraterna är högst medvetna om vilka aktörer, epoker och händelser i Sveriges historia som har bevisat sig vara starka och livskraftiga i historiekulturen.

Sverigedemokraterna ingår i den historiekultur som främst gjorde sig gällande i det vetenskapliga historiebruket kring sekelskiftet 1900. I och med detta framstår deras perspektiv på historien som både vetenskapligt och genetiskt. Genom att förankra sig i detta vetenskapliga historiebruk ansluter sig Sverigedemokraterna också till den tidens historikers ideologiska bruk av historia. Då var det den nationella historien som främst studerades och sedan presenterades i narrativ form, för att påvisa nationens långa och ärorika förflutna, vilket legitimerade en distinktion mellan svenskar och folk av andra nationaliteter. Historikerna var ofta också politiskt engagerade och använde sina kunskaper om Sveriges historia för att främja en nationell identitet, något som ansågs vara viktigt oavsett vilken politisk falang man tillhörde. Historia var inte bara ett ämne för vetenskaperna, den var ständigt närvarande i offentligheten, något Sverigedemokraterna ofta uttrycker sin saknad efter. Synen på historien var, liksom Sverigedemokraternas, både genetisk och primordial, då den utgick från att varje nation var både en naturlig konstruktion och förutbestämd.²¹⁰

Genom att på senare tid lägga större vikt vid folkhemmet i sitt narrativ utgår de från en mer modern historiekulturell tradition. De behåller sin primordiala syn på nationen, som de delar med Rudolf Kjellén, samtidigt som de framhåller en kontinuitet i folkhemmets implementering, vilket innebär att Socialdemokraternas användning av begreppet, fram till 1970-talet, i så fall baserades på samma gemenskapstanke som hos de nationalkonservativa. Här är Patrik Halls diskussion kring Michael Billigs banala nationalism relevant. Enligt Hall är användandet av begreppet folkhemmet ett uttryck för institutionaliserad nationalism, då det främst både använts och används av politiker.

210 Zander 2001, s. 71–73, 159, 163, 237f. Se *SD-Kuriren* nr 119, 2015, s. 14f.

Att koppla samman folkhemmet med modernisering och demokrati är så starkt manifesterat i det svenska kollektiva historiemedvetandet att det i stort sett har varit osynligt. När Sverigedemokraterna plockar upp begreppet med intentionen att göra det till sitt eget bevisar de att de är väl medvetna om begreppets potential att locka till sig fler väljare, när de försöker nå dem som inte kan identifiera sig med kungar av igår. Sverigedemokraterna lyckas behålla hjältarna trots att de inkorporerar folkhemmet, genom att ha en tydlig kontinuitet i narrativet som suddar ut skarvarna mellan de olika ideologiska förankringar hos dem som använt begreppet.²¹¹ Att flaggor och andra symboler ständigt påminner om en tillhörighet till nationen Sverige kan med fog kallas banalt, då det sällan ges tillfälle att reflektera över dessa påminnelser, men när politiker använder begrepp som folkhemmet är det mer rätt att tala om en institutionaliserad nationalism.

Sverigedemokraterna använder sig av minnespolitik för att främja en levande historia i samhället och arbetar aktivt för att understödja ett livskraftigt historiemedvetande. Ett tydligt meningssammanhang skapas genom existentiellt, ideologiskt och politisk-pedagogiskt historiebruk som binder samman människor i dåtid, nutid och framtid. På ytan använder sig Sverigedemokraterna främst av ett existentiellt historiebruk, då syftet att orientera människor i tid och rum tydligt framkommer i deras retorik. På djupet dominerar det ideologiska historiebruket som ger uttryck för en genealogisk historiesyn. Genom att placera sig själva i ett ideologiskt sammanhang legitimerar de sin politik och ger den auktoritet. Sverigedemokraterna är, som framstår i analysen, väl bekanta med det ideologiska brukets politiska potential och använder en narrativ struktur för att skapa kontinuitet i deras historieskrivning, då de arrangerar aktörer och händelser i narrativet i ett kronologiskt händelseförlopp. När Sverigedemokraterna resonerar kring kollektivt minne och identitet använder de sig av politisk-pedagogiskt historiebruk, då de brukar historia för att uppnå både långsiktigt ideologiska och direkta politiska mål. Genom att skapa tydliga meningssammanhang frammanar de sympati för den svenska nationen och utnyttjar sitt tolkningsföreträde för att påvisa kontinuitet i historien och i relationen mellan det förflutna, samtid och framtid.

Jag har genom att kartlägga och exponera Sverigedemokraternas historiebruk i deras berättelse om Sveriges historia visat den narrativa analysens fördelar för historiedidaktisk forskning, då den möjliggör studier av de mentala processer som ligger till grund för vår förståelse av historisk tid. Genom att studera politiska aktörers historiebruk har jag visat hur man som historiker kan nå förståelsen av de existentiellt orienterade mänskliga behov som ligger till grund för historieförmedlingens villkor.

211 Hall 2000, s. 9, 277, 282.

Förslag för vidare forskning

Som tidigare utlovats ger jag i detta avsnitt förslag på och visar hur resultaten av denna uppsats kan användas i ett vidare forskningsprojekt bestående av en komparativ studie mellan nationalistiska partier i de nordiska länderna, i en analys av hur de hänvisar till ett gemensamt nordiskt förflutet i sina respektive nationella narrativ. Även om jag inte har gjort en djupdykning i Sverigedemokraternas bruk av referenser till en gemensam nordisk historia, så har jag visat på dess existens i narrativets orientering när de resonerar kring de nordiska nationernas gemensamma kulturella arv: ”Genom likheterna i levnadsbetingelser och årtusenden av nära och naturliga relationer mellan befolkningarna har en skandinavisk och nordisk kulturkrets vuxit fram.”²¹² I en komparativ analys kan undersökas om till exempel Dansk Folkeparti eller norska Fremskrittspartiet använder liknande retorik för att påvisa ett gemensamt nordiskt kulturarv, samt vad det har för funktioner i deras narrativ.

Det vetenskapliga problemet utgår, likt i denna uppsats, från de olika utgångspunkter som skiljer historia och politik åt och hur möten mellan dessa kan studeras. Frågan om när historia blir viktig och hur det kollektiva minnet politiseras i politiska aktörers historiebruk är central. Kontexten är bredare och förutom att analysera de individuella narrativen kommer ett större historiekulturellt fält att inkorporeras i analysen, för att se hur olika historiska och samtida förutsättningar ger narrativen olika utformning. Behov och funktion av historia är i fokus och målet är att studera hur den används för att påverka och ge direktiv åt samtiden.

Fördelen med att göra en komparativ analys är att genom jämförelser visa att partierna inte endast existerar i och påverkas av en nationell kontext utan att de ingår i ett större historiekulturellt sammanhang. En komparation kan också bidra till att synliggöra gemensamma nämnare i politiska partiers, främst nationalistiska och populistiska, bruk av historia och hur detta ter sig olika beroende av historisk och samtida kontext. Intressant är också att se om och hur narrativen påverkar varandra och om det finns belägg för att säga att de hämtar inspiration från varandra i deras respektive historieskrivningar. De preliminära frågeställningarna är följande:

Hur och med vilka narrativa strukturer skapar de framträdande nationalistiska partierna i Norden en framställning av ett gemensamt nordiskt förflutet och vilka är deras syften? Vad vill de uppnå med sina respektive historieskrivningar och varför är historia viktigt för deras politik? Vilken historia är det som används? Hur betonat är det gemensamt nordiska jämfört med det nationella? I vilken gemensam historiekulturell kontext ingår de?

212 Sverigedemokraternas principprogram 2011, s. 18.

Att en sådan studie ryms inom det historiedidaktiska fältet är givet, då syftet är att kartlägga historieförmedling och att analysera anledningar till varför historia anses vara viktigt. Att analysera historiebruk i detta sammanhang är att studera den situation vari historiens politiska potential förverkligas när det används som ett verktyg för att nå tolkningsföreträde gällande förmedlande av historia. Det är också genom att identifiera och studera på vilket sätt historia brukas som man ser vilken historia det är som används och varför just den är viktig i narrativet. De olika förutsättningar partierna har för att förmedla historia framkommer också vid studier av historiebruk när de sammanhang då människor möter historia inom historiekulturen uppmärksammas. Historiemedvetandets roll i det teoretiska ramverket ämnar till att öka förståelsen för förutsättningarna för individens och kollektivets förmåga att orientera sig i tid och rum och vad det har för påverkan på framtida handlingsmönster.

Historikern Eva Österberg påpekade redan för tjugo år sedan att det inte längre finns några ”naturliga” identifikationsfaktorer, eftersom de inte är begränsade till det fysiska rummet vari man befinner sig. Länder, regioner, överstatliga unioner och internationella samarbeten som direkt eller indirekt påverkar individen, kan alla göra intryck på och stöpa om både kollektiva och individuella identiteter. Hon menar att det är historikerns uppgift att utforska hur dessa rum formeras då de bildas av särskilda intressen eller processer i historien. Historikern måste ta sig an uppdraget att ”peka på alternativa modeller, synliggöra paradoxer och komplexiteter i verkligheten” för att uppmärksamma det för individens identitet självklara.²¹³ Globalisering, regionalisering och mångkulturalism gör att det inte längre är självklart att den nationella historien är den absolut viktigaste att skildra. Dessa tankar finns som en naturlig del i historiedidaktiken. En nation har inte bara *ett* förflutet och som en konsekvens inte heller bara *en* nutid eller *en* framtid. Frågan är därför högst aktuell ur ett kulturpolitiskt och ideologiskt perspektiv.²¹⁴

Enligt Ulf Zander baseras nationalism på en ”gemensam grammatik” och är därmed relevant att tala om i en transnationell kontext.²¹⁵ Teoriutvecklingen inom transnationell historia argumenterar inte mot vikten av att samtidigt fokusera på nationell historia; fokus ligger istället på att ge ett djupare perspektiv åt den samtida problematiken kring globalisering och internationalisering, för att motverka den historielöshet som ofta karakteriserar denna diskussion.²¹⁶

Nordens historia som en enhetlighet har tidigare forskats på ur ett komparativt perspektiv med nationella studier som grund, och i somliga fall har Norden som idé och föreställning jämförts med historiska förutsättningar och förhållanden. Även om många forskare är överens om förtjänsten med

213 Eva Österberg, ”Tradition och konstruktion. Svenska regioner i historiskt perspektiv”, i Barbro Blomberg & Sven-Olof Lindquist (red.), *Den regionala särarten*, Lund 1994, s. 29, 32.

214 Karlsson 2009, s. 42f.

215 Zander 2001, s. 28.

216 Sissel Bjerum Fossat et al., *Transnationale historier*, Odense 2009, s. 7.

ett transnationellt perspektiv är forskningen inom det historiekulturella fältet i stort fortfarande nationellt inriktad och jämförelseaspekten är ofta underordnad andra forskningsproblem.²¹⁷ En studie av den gemensamma grunden som hänvisar till ett nordiskt förflutet och det kulturellt och politiskt nordiska i samtiden kan främja den transnationella forskningen och har ett brett tomrum att göra anspråk på inom det historiekulturella forskningsfältet.

De teoretiska perspektiv som förenas i mitt analytiska ramverk för analysen av Sverigedemokraternas nationella narrativ har även sin funktion i den vidare forskningen, då komparationsmomentet ingalunda försvagar dess teser. Aleida Assmanns argument för att det kollektiva minnet förenar människor och gör att deras handlingar kan bli förutsägbara är relevant även i denna forskningsansats. Likaså är Reinhart Kosellecks begrepp erfarenhetsrum och förväntningshorisont relevant för kopplingen mellan dåtid, nutid och framtid, vari kunskapen om det förflutna är en förutsättning för synen på framtiden. Benedict Anderson och Michael Billigs teser om hur föreställningar om konstruerade gemenskaper som förekommer i det kollektiva medvetandet är applicerbara på kontexter bredare än den nationella. De banala (eller institutionaliserade) dragen i nationalism, existerar även i sammanhang där föreställda gemenskaper av annat slag än den nationella upprätthålls och reproduceras, vilket jag ämnar illustrera i det vidare forskningsprojektet.²¹⁸

Narrativens sensmoraler är, precis som i denna uppsats, i synnerhet intressant för att undersöka hur historiska argument används för att legitimera ideologiska grunder och politiska ställningstaganden. Genom att kartlägga ett narrativs intrig så synliggörs mål, orsaker och motiv.²¹⁹ Hermeneutiken är i detta fall ett verktyg för att behandla historien som en färskvara. Källornas ideologiska natur hanteras således med en medvetenhet om aktörernas egna utgångspunkter. Partiernas narrativ kommer att studeras individuellt och i relation till varandra. För att bättre kunna förklara och förstå används det hermeneutiska perspektiv som utgår från narrativ kompetens och förståelse. En viktig aspekt i denna forskningsansats är att jämföra olika narrativa strukturer och vilka aktörer som dominerar narrativen. Det explicita innehållet exponeras, liksom i analysen av Sverigedemokraterna, för att nå berättelsernas implicita budskap. Den narrativa analysen är ur ett jämförelseperspektiv förtjänstfull eftersom den synliggör likheter och skillnader mellan de olika berättelserna och kan säga mer om hur historia används för olika ändamål, beroende på dess olika funktioner i berättelserna, vilket påverkar sensmoralen och direktiven för framtida handlande. Det belyser också de historiekulturella förutsättningar som dessa partier har, historiemedvetandets vikt

217 Peter Aronsson, "Historiekultur, politik och historievetskap i Norden", *Historisk Tidskrift* 122:2 2002, s. 198.

218 Assmann 2004, s. 34f, 185f; Koselleck 2004, s. 167, 170, 175, 177, 185, 188; Billig 2010, s. 6, 8, 37f, 49; Anderson 1996, s. 20–22, 192f; Hall 2000, s. 277f, 282.

219 White 1999, s. 9.

för individen och kollektivets förmåga att förstå sin framtid, och synliggör historiens betydelse för att förmedla en världsbild vari väljare kan känna igen sig och därmed generera politisk framgång för partiet.

I en komparativ analys kan jag, förutom att jämföra olika historieskrivningar, se nya sidor av Sverigedemokraternas narrativ. Det transnationella perspektivet bidrar till att placera Sverigedemokraterna i en bredare historiekulturell kontext, vilket innebär att det gemensamma nordiska arv och kulturella gemenskap som framkommer i Sverigedemokraternas historieskrivning över Sverige kan studeras djupare. Deras nationella berättelses särdrag lyfts fram i och med att dess likheter och skillnader med andra nationella berättelser av samma art uppmärksammas, vilket också förstärker argumenten inom den narrativa analysen att urvalet påverkar sensmoralen och vice versa.

Käll- och litteraturförteckning

Politiska valmanifest och principprogram

Sverigedemokraternas partiprogram 1989

Sverigedemokraternas handlingsprogram i EG-frågan 1992

Sverigedemokraternas partiprogram 1994

Sverigedemokraternas partiprogram 1996

Sverigedemokraternas partiprogram 1999

Sverigedemokraternas principprogram 2003

Sverigedemokraternas principprogram 2005/2010

Sverigedemokraternas principprogram 2011 (tryckversion 2.0)

Sverigedemokraternas valmanifest 2014

Sverigedemokraternas valmanifest i EU-vallet 2014

Partipolitiska tidskrifter

Sverige-Kuriren nr 1, 1988

Sverige-Kuriren nr 2, 1988

SD-Kuriren nr 19, 1992

SD-Kuriren nr 22, 1993

SD-Kuriren nr 34, 1998

SD-Kuriren nr 36, 1999

SD-Kuriren nr 69, 2006

SD-Kuriren nr 87, 2010

SD-Kuriren nr 88, 2010

SD-Kuriren nr 103, 2013

SD-Kuriren nr 105, 2013

SD-Kuriren nr 109, 2014

SD-Kuriren nr 119, 2015

Tryckt litteratur

Anderson, Benedict, *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Göteborg 1996.

Aronsson, Peter, "Historiekultur, politik och historievetenskap i Norden", *Historisk Tidskrift* 122:2 2002.

Assmann, Aleida, *Tid och tradition. Varaktighetens kulturella strategier*, Nora 2004.

Billig, Michael, *Banal nationalism*, London 2010.

Bjerum Fossat, Sissel et al., *Transnationale historier*, Odense 2009.

Dahlqvist, Hans, "Folkhemsbegreppet: Rudolf Kjellén vs Per Albin Hansson", *Historisk Tidskrift* 122:3 2002.

Danielsson Malmros, Ingmarie, *Det var en gång ett land. Berättelser om svenskhet i historieläroböcker och elevers föreställningsvärldar*, Höör 2012.

Hall, Patrik, *Den svenskaste historien. Nationalism i Sverige under sex sekler*, Stockholm 2000.

Hellström, Anders, *Vi är de goda: den offentliga debatten om Sverigedemokraterna och deras politik*, Hägersten 2010.

Jackson, Peter & Redin, Johan, "Förord", i Aleida Assmann, *Tid och Tradition. Varaktighetens kulturella strategier*, Nora 2004.

Kaplan, David M., *Ricœur's Critical Theory*, New York 2003.

Karlberg, Maria & Mral, Brigitte, *Heder och påverkan. Att analysera modern retorik*, Stockholm 2003.

Karlsson, Klas-Göran, *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985–1995*, Stockholm 1999.

Karlsson, Klas-Göran, "Historiedidaktik: begrepp, teori och analys", i Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*, Lund 2009.

Karlsson, Klas-Göran, *Europeiska möten med historien. Historiekulturella perspektiv på andra världskriget, förintelsen och den kommunistiska terrorn*, Stockholm 2010.

Koselleck, Reinhart, *Erfarenhet, tid och historia. Om historiska tiders semantik*, Göteborg 2004.

Linderborg, Åsa, *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892–2000*, Stockholm 2001.

Lindholm, Peter, "Partiledarintervjun del 3: Jimmie Åkesson", *Metro Skåne*, onsdag 4 juni 2014.

Lodén, Anna-Lena, "Sverigedemokraternas historia", i Bengtsson, Håkan A. (red.),

- Högerpopulismen. En antologi om Sverigedemokraterna*, Stockholm 2009.
- Marsdal, Magnus E., *Högerpopulismen dissekerad*, Lund 2008.
- Mudde, Cas, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge 2007.
- Nietzsche, Friedrich, *Historiens nytte og unytte for livet*, Oslo 2004.
- Nilsson, Torbjörn, *Hundra år av svensk politik*, Malmö 2009.
- Ricœur, Paul, *Time and Narrative (Volume I)*, Chicago 1990.
- Ricœur, Paul, *Från text till handling. En antologi om hermeneutik*, Kemp, Peter & Kristensson Bengt (red.), Stockholm 1993.
- Ricœur, Paul, *Memory. History. Forgetting*, Chicago 2006.
- Rüsen, Jörn, *History: Narration, Interpretation, Orientation*, New York, 2005.
- Sjöland, Marianne, *Historia i magasin. En studie av tidskriften Populär Historias historieskrivning och av kommersiellt historiebruk*, Lund 2011.
- Stråth, Bo, "Nordic Foundation Myths after 1945. A European Context", i Stenius, Henrik; Österberg, Mirja & Östling, Johan (red.), *Nordic Narratives of the Second World War. National Historiographies Revisited*, Lund 2011.
- Walette, Anna, *Sagans svenskar. Synen på vikingatiden och de isländska sagorna under 300 år*, Malmö 2004.
- White, Hayden, *Figural Realism. Studies in the Mimesis Effect*, Baltimore 1999.
- White, Hayden, *The Fiction of Narrative. Essays on History, Literature, and Theory*, Baltimore 2010.
- Zander, Ulf, *Fornstora dagar, moderna tider. Bruk av debatter om svensk historia från sekelskifte till sekelskifte*, Lund 2001.
- Österberg, Eva, "Tradition och konstruktion. Svenska regioner i historiskt perspektiv", i Blomberg, Barbro & Lindquist, Sven-Olof (red.), *Den regionala särarten*, Lund 1994.
- Östling, Johan, *Nazismens Sensmoral. Svenska erfarenheter i andra världskrigets efterdyning*, Stockholm 2008.

Elektronisk litteratur

- Dagens Nyheter*, "Se EU-duellen mellan Fi och SD" [Videoklipp], torsdag 22 maj 2014. <http://www.dn.se/webb-tv/klipp/nyheter/se-eu-duellen-mellan-fi-och-sd/>. Läst 2015-05-22.
- Karlsson, Mats J. & Kallin, Jenny, "TV4 stoppar SD:s reklamfilm", *Dagens Nyheter*, fredag 27 augusti 2010. <http://www.dn.se/nyheter/valet-2010/tv4-stoppar-sds-reklamfilm/>. Läst 2016-02-13.

Olsson, Tobias, "Partiledningen vann strid om principprogrammet", *Svenska Dagbladet*, lördag 26 november 2011. <http://www.svd.se/partiledningen-vann-strid-om-principprogrammet/om/sverige>. Läst 2016-03-15.

Salö, Freja, "Åkesson till hård attack mot Löfven i talet", *SVT Nyheter*, tisdag 1 juli 2014. <http://www.svt.se/nyheter/val2014/akesson-till-hard-attack-mot-lofven-i-talet>. Läst 2014-08-05.

Statistiska centralbyrån, 2015: Riksdagsval – valresultat (2015-10-23). <http://www.statistikdatabasen.scb.se/>